

Humanistiek

Universiteit voor Humanistiek

Quality Assurance Netherlands Universities (QANU)
Catharijnesingel 56
Postbus 8035
3503 RA Utrecht
The Netherlands

Telefoon: 030 230 3100
Fax: 030 230 3129
E-mail: info@qanu.nl
Internet: www.qanu.nl

Projectnummer: Q0432

© 2013 QANU

Tekst en cijfermateriaal uit deze uitgave mogen, na toestemming van QANU en voorzien van bronvermelding, door middel van druk, fotokopie, of op welke andere wijze dan ook, worden overgenomen.

INHOUD

Rapport over de bacheloropleiding Humanistiek en de masteropleiding Humanistiek van de Universiteit voor Humanistiek.....	5
Administratieve gegevens van de opleiding	5
Administratieve gegevens van de instelling.....	5
Kwantitatieve gegevens over de opleiding	5
Samenstelling van de commissie	6
Werkwijze van de commissie.....	6
Samenvattend oordeel van de commissie.....	8
Behandeling van de standaarden uit het Beoordelingskader voor de uitgebreide opleidingsbeoordeling.....	13
BIJLAGEN.....	33
Bijlage 1: Curricula Vitae van de leden van de visitatiecommissie	35
Bijlage 2: Domeinspecifiek referentiekader.....	37
Bijlage 3: Beoogde eindkwalificaties	52
Bijlage 4: Overzicht van het programma	57
Bijlage 5: Kwantitatieve gegevens over de opleiding	59
Bijlage 6: Bezoekprogramma.....	63
Bijlage 7: Bestudeerde afstudeerscripties en documenten.....	67
Bijlage 8: Onafhankelijkheidsverklaringen.....	69

Dit rapport is vastgesteld op 2 oktober 2013.

Rapport over de bacheloropleiding Humanistiek en de masteropleiding Humanistiek van de Universiteit voor Humanistiek

Dit rapport volgt het Beoordelingskader voor de uitgebreide opleidingsbeoordeling van de NVAO.

Administratieve gegevens van de opleiding

Bacheloropleiding Humanistiek

Naam van de opleiding:	Humanistiek
CROHO-nummer:	56105
Niveau van de opleiding:	bachelor
Oriëntatie van de opleiding:	wetenschappelijk (wo)
Aantal studiepunten:	180 EC
Afstudeerrichtingen:	n.v.t.
Locatie(s):	Utrecht
Variant(en):	voltijd
Vervaldatum accreditatie:	31-12-2014

Masteropleiding Humanistiek

Naam van de opleiding:	Humanistiek
CROHO-nummer:	66105
Niveau van de opleiding:	master
Oriëntatie van de opleiding:	wetenschappelijk (wo)
Aantal studiepunten:	180 EC
Afstudeerrichtingen:	n.v.t.
Locatie(s):	Utrecht
Variant(en):	voltijd
Vervaldatum accreditatie:	31-12-2014

Het bezoek van de visitatiecommissie Humanistiek UvH ow 2013 aan de Universiteit voor Humanistiek vond plaats op 12 en 13 juni 2013.

Administratieve gegevens van de instelling

Naam van de instelling:	Universiteit voor Humanistiek
Status van de instelling:	bekostigde instelling
Resultaat instellingstoets:	niet aangevraagd

Kwantitatieve gegevens over de opleiding

De vereiste kwantitatieve gegevens over de opleiding zijn opgenomen in Bijlage 5.

Samenstelling van de commissie

De commissie die de bacheloropleiding Humanistiek en de masteropleiding Humanistiek van de Universiteit voor Humanistiek beoordeelde bestond uit:

- Prof. dr. P. Schotsmans, hoogleraar medische ethiek, KU Leuven en programmadirecteur van de Erasmus Mundus master in Bio-ethics, voorzitter;
- Prof. dr. F. Wijsen, hoogleraar empirische religiewetenschappen aan de Radboud Universiteit Nijmegen;
- Drs. B. van der Sijde, humanistisch geestelijk verzorger bij het Jannes van der Sleedenhuis in Hoogeveen;
- Drs. C. Cappetti, onderwijskundige en programmamanager onderwijs ICT bij het UMC Utrecht;
- I. Hommema, vierdejaars bachelorstudent Psychologie aan de Universiteit Utrecht en lid van de universiteitsraad.

De commissie werd ondersteund door dr. B.M. van Balen, die optrad als secretaris.

De curricula vitae van de leden van de commissie zijn opgenomen in Bijlage 1.

Werkwijze van de commissie

Voorbereiding

De Universiteit van Humanistiek (UvH) heeft QANU gevraagd om de visitatie van de opleidingen Humanistiek te organiseren. Ter voorbereiding stelde de UvH een lijst op met beoogd commissieleden, waarbij rekening is gehouden met inhoudelijke, onderwijskundige, werkveld- en student expertise. De samenstelling van de commissie is aan de NVAO voorgelegd en goedgekeurd. De UvH heeft een zelfevaluatie- en reflectierapport opgesteld en verzonden naar QANU. Dit zelfevaluatie- en reflectierapport werd na ontvangst door de projectleider gecontroleerd op kwaliteit en compleetheid van informatie. Nadat dit rapport in orde was bevonden, werd deze doorgestuurd aan de commissieleden. De commissieleden lazen het zelfevaluatierapport en formuleerden vragen, die tijdens een voorbereidende vergadering besproken zijn.

De QANU-projectleider maakte in overleg met de voorzitter van de commissie een gestratificeerde random selectie van vijftien werken uit de lijsten met afstudeerwerken voor zowel de bachelor- als de masteropleiding.

Voorafgaand aan het bezoek werden in de commissie afspraken gemaakt over de taakverdeling op grond van inhoudelijke expertise. De commissie wenst te benadrukken dat zij in haar geheel verantwoordelijk is voor de oordeelsvorming en het eindrapport.

Bezoek

Voorafgaand aan het bezoek maakte de projectleider na overleg met de voorzitter een conceptprogramma voor de (dag)indeling van het bezoek. Het bezoek vond plaats op 12 en 13 juni 2013. De commissie gebruikte het eerste deel van het bezoek voor een onderling overleg om de gesprekken voor te bereiden. Tijdens het bezoek werd gesproken met vertegenwoordigers van het opleidingsmanagement, met studenten en docenten, afgestudeerden, de opleidingscommissie, de examencommissie en vertegenwoordigers van het

werkveld. Voorafgaande aan het bezoek ontving de commissie een overzicht van de gesprekspartners. Zij stemde in met de door de opleiding gemaakte selectie. Een overzicht van het programma met alle gesprekspartners is opgenomen als Bijlage 6 bij dit rapport.

Tijdens het bezoek bestudeerde de commissie het ter inzage gevraagde materiaal en gaf zij gelegenheid tot een spreekuur ten behoeve van studenten en medewerkers die zich voorafgaand aan het bezoek hadden aangemeld. Van dit spreekuur is geen gebruik gemaakt.

De commissie gebruikte een deel van de laatste bezoekdag voor de voorbereiding van de mondelinge rapportage en een discussie over de beoordeling van de opleiding. Aan het einde van het bezoek presenteerde de voorzitter in een mondelinge rapportage de eerste bevindingen van de commissie. Daarbij ging het om een aantal algemene waarnemingen en een aantal eerste indrukken per opleiding.

Rapportage

De projectleider heeft op basis van de bevindingen van de commissie een conceptrapport opgesteld. Het conceptrapport is aan de commissieleden voorgelegd voor aanvulling en nadere precisering. Na vaststelling van het conceptrapport is deze aan de betrokken universiteit voorgelegd ter toetsing van feitelijke onjuistheden. Het commentaar van de universiteit is met de commissieleden besproken. De definitieve tekst is aan de commissieleden toegestuurd voor een laatste ronde commentaar waarna het rapport is vastgesteld.

Beslisregels

In overeenstemming met het Beoordelingskader voor de uitgebreide opleidingsbeoordeling van de NVAO (d.d. 22 november 2011) heeft de commissie de volgende definities voor de beoordeling van de afzonderlijke standaarden en de opleiding als geheel gehanteerd:

Basiskwaliteit

De kwaliteit die in internationaal perspectief redelijkerwijs verwacht mag worden van een bachelor- of masteropleiding binnen het hoger onderwijs.

Onvoldoende

De opleiding voldoet niet aan de gangbare basiskwaliteit en vertoont op meerdere vlakken ernstige tekortkomingen.

Voldoende

De opleiding voldoet aan de gangbare basiskwaliteit en vertoont over de volle breedte een acceptabel niveau.

Goed

De opleiding steekt systematisch en over de volle breedte uit boven de gangbare basiskwaliteit.

Excellent

De opleiding steekt systematisch en over de volle breedte ver uit boven de gangbare basiskwaliteit en geldt als een (inter)nationaal voorbeeld.

Samenvattend oordeel van de commissie

De Universiteit voor Humanistiek (UvH) is een levensbeschouwelijke universiteit, die zichzelf tot opdracht stelt de humanistische wetenschap in te zetten ten behoeve van de ontwikkeling en verbinding van kennis en waarden. De UvH verzorgt wetenschappelijk onderwijs dat opleidt voor een levensbeschouwelijk ambt of beroep. De UvH biedt een bachelor- en masteropleiding Humanistiek aan. Met de masteropleiding Humanistiek verzorgt de UvH tevens de ambtsopleiding voor het Humanistisch Verbond.

De commissie is van mening dat de UvH een unieke positie heeft binnen de academische wereld door de geboden opleidingen, het onderzoek dat er plaatsvindt en de kennis die er wordt uitgedragen. De UvH heeft zowel de academische wereld als de maatschappij in het algemeen veel te bieden en zou dat naar de mening van de commissie meer mogen uitdragen.

Bacheloropleiding Humanistiek:

Doelstellingen

De bacheloropleiding Humanistiek beoogt een brede academische vorming in de humanistiek, daartoe behoort persoonlijke en levensbeschouwelijke vorming. De commissie heeft vastgesteld dat de bacheloropleiding beschikt over eindtermen, die aansluiten bij het domeinspecifieke referentiekader en bij de internationale niveaubeschrijvingen van bacheloropleidingen.

Programma

De bacheloropleiding is opgebouwd langs vier leerlijnen:

- de Z-lijn, gericht op het thema zingeving;
- de H-lijn, gericht op het thema humanisering;
- de onderzoekslijn, gericht op onderzoeksvaardigheden;
- De AAV-lijn, gericht op academische en arbeidsmarktgerichte vaardigheden.

Het curriculum is in principe opgebouwd uit modules van 7,5 EC. De commissie is van oordeel dat er in het programma voldoende aandacht is voor beroepsvoorbereidende vaardigheden en voor het trainen van onderzoeksvaardigheden.

Naar het oordeel van de commissie waarborgt het bachelorprogramma dat de eindtermen van de opleiding door de studenten bereikt kunnen worden. Door de leerlijnen wordt het programma evenwichtig opgebouwd en is er voldoende aandacht voor het verwerven van kennis, leren van toepassing van kennis, voor het verwerven van vaardigheden en het ontwikkelen van academische en algemene beroepsvaardigheden.

De commissie is zeer positief over de wijze waarop het onderwijs is vormgegeven. De didactische uitgangspunten komen voort uit de missie van de UvH en worden op een goede manier toegepast in het onderwijs. De didactische vormgeving draagt er aan bij dat de studenten de beoogde eindkwalificaties kunnen bereiken.

De commissie heeft gezien dat de UvH voldoende maatregelen neemt om factoren die betrekking hebben op het programma en die de studievoortgang belemmeren weg te nemen. De studeerbaarheid van de bacheloropleiding was een zorgpunt bij de vorige visitatie, maar deze zorgen zijn weggenomen. De UvH heeft voldoende maatregelen getroffen voor studenten met een functiebeperking.

Personeel

Het personeelsbeleid van UvH zet zeer actief in op het bevorderen van de didactische kwaliteit van de docenten. Onderwijs en didactische kwaliteit maken prominent deel uit van het loopbaanbeleid van de UvH.

De commissie heeft vastgesteld dat de inhoudelijke deskundigheid van het personeel goed is afgestemd op de inhoud van de opleiding. De didactische kwaliteiten van de docenten worden zeer gewaardeerd, de docenten zijn goed in staat om de studenten te begeleiden naar de eindkwalificaties van de opleiding. De docenten zijn in voldoende mate betrokken bij onderzoek.

Voorzieningen

De UvH beschikt over een sfeervolle locatie in de binnenstad van Utrecht. De commissie heeft een rondleiding gekregen langs de faciliteiten en gezien dat er elf onderwijsruimten beschikbaar zijn, waarvan acht met up-to-date audiovisuele middelen. Daarnaast is er een computerlokaal en een bibliotheek. Er zijn voldoende werkplekken voor staf en voor studenten aanwezig. De leeromgeving van de UvH kenmerkt zich door de korte lijnen tussen studenten en docenten. De individuele begeleiding door docenten wordt door de studenten als goed ervaren. De voorzieningen dragen naar het oordeel van de commissie bij aan een goede leeromgeving.

Kwaliteitszorg

De opleidingen worden periodiek geëvalueerd. De verantwoordelijkheden voor kwaliteitszorg zijn duidelijk belegd. Resultaten van evaluaties worden besproken en leiden zo nodig tot acties die gemonitord worden. De commissie is van oordeel dat er aan de UvH sprake is van een cultuur die gericht is op het voortdurend verbeteren van de kwaliteit van het onderwijs. Ze was onder de indruk van de betrokkenheid van de verschillende geledingen bij de kwaliteitszorg van de opleiding. De UvH doet veel moeite om iedereen in de ontwikkelingen en veranderingen mee te nemen en hun inbreng ernstig te nemen.

Toetsing en gerealiseerde eindkwalificaties

De UvH beschikt over een adequaat toetsbeleid en een goed functionerende examencommissie. De commissie heeft op basis van een selectie van eindwerken vastgesteld dat de eindkwalificaties van de bacheloropleiding Humanistiek behaald worden.

De commissie beoordeelt de standaarden uit het Beoordelingskader voor de uitgebreide opleidingsbeoordeling als volgt:

Bacheloropleiding Humanistiek:

Beoogde eindkwalificaties

Standaard 1: voldoende

Programma

Standaard 2: voldoende

Standaard 3: voldoende

Standaard 4: goed

Standaard 5: voldoende

Standaard 6: voldoende

Standaard 7: voldoende

Personeel

Standaard 8:	goed
Standaard 9:	voldoende
Standaard 10:	voldoende

Voorzieningen

Standaard 11:	goed
Standaard 12:	goed

Kwaliteitszorg

Standaard 13:	voldoende
Standaard 14:	goed
Standaard 15:	goed

Toetsing en gerealiseerde eindkwalificaties

Standaard 16:	voldoende
---------------	-----------

Algemeen eindoordeel

voldoende

Masteropleiding Humanistiek:

Doelstellingen

Het doel van de masteropleiding Humanistiek is de studenten zodanig gevorderde kennis, inzicht, vaardigheden en vorming bij te brengen dat zij in staat zijn tot zelfstandige beroepsuitoefening als humanisticus. De commissie heeft vastgesteld dat de masteropleiding beschikt over eindtermen die voldoen aan de eisen die daaraan gesteld moeten worden. De eindtermen sluiten aan bij het domeinspecifieke referentiekader, ze geven in voldoende mate aan dat de afgestudeerde student dient te beschikken over onderzoeksvaardigheden en beroepsvaardigheden. De eindtermen sluiten aan bij de internationale niveaubeschrijvingen van masteropleidingen.

Programma

De masteropleiding is opgebouwd langs drie leerlijnen:

- de leerlijn levensbeschouwing
- de leerlijn beroepsvorming
- de leerlijn onderzoek.

Gezien het doel van de masteropleiding studenten op te leiden tot academische beroepsbeoefenaar is de omvang van de beroepsvoorbereidende lijn in het programma adequaat. De commissie heeft gezien dat er naast deze beroepsvoorbereidende lijn voldoende aandacht is voor de ontwikkeling van onderzoeksvaardigheden. Naar het oordeel van de commissie is het programma van de masteropleiding evenwichtig opgebouwd en waarborgt het programma dat de studenten de beoogde eindtermen van de masteropleiding kunnen bereiken. De masteropleiding kan duidelijk gezien worden als een verdieping en verbreding van de bacheloropleiding. De commissie is zeer positief over de wijze waarop het onderwijs is vormgegeven. De didactische uitgangspunten komen voort uit de missie van de UvH en worden op een goede manier toegepast in het onderwijs. De didactische vormgeving draagt er aan bij dat de studenten de beoogde eindkwalificaties kunnen bereiken.

Personeel

Het personeelsbeleid van UvH zet zeer actief in op het bevorderen van de didactische kwaliteit van de docenten. Onderwijs en didactische kwaliteit maken prominent deel uit van het loopbaanbeleid van de UvH.

De commissie heeft vastgesteld dat de inhoudelijke deskundigheid van het personeel goed is afgestemd op de inhoud van de opleiding. De didactische kwaliteiten van de docenten worden zeer gewaardeerd, de docenten zijn goed in staat om de studenten te begeleiden naar de eindkwalificaties van de opleiding. De docenten zijn in voldoende mate betrokken bij onderzoek.

Voorzieningen

De UvH beschikt over een sfeervolle locatie in de binnenstad van Utrecht. De commissie heeft een rondleiding gekregen langs de faciliteiten en gezien dat er elf onderwijsruimten beschikbaar zijn, waarvan acht met up-to-date audiovisuele middelen. Daarnaast is er een computerlokaal en een bibliotheek. Er zijn voldoende werkplekken voor staf en voor studenten aanwezig. De leeromgeving van de UvH kenmerkt zich door de korte lijnen tussen studenten en docenten. De individuele begeleiding door docenten wordt door de studenten als goed ervaren. De voorzieningen dragen naar het oordeel van de commissie bij aan een goede leeromgeving.

Kwaliteitszorg

De opleidingen worden periodiek geëvalueerd. De verantwoordelijkheden voor kwaliteitszorg zijn duidelijk belegd. Resultaten van evaluaties worden besproken en leiden zo nodig tot acties die gemonitord worden. De commissie is van oordeel dat er aan de UvH sprake is van een cultuur die gericht is op het voortdurend verbeteren van de kwaliteit van het onderwijs. Ze was onder de indruk van de betrokkenheid van de verschillende geledingen bij de kwaliteitszorg van de opleiding. De UvH doet veel moeite om een ieder in de ontwikkelingen en veranderingen mee te nemen en de inbreng ernstig te nemen

Toetsing en gerealiseerde eindkwalificaties

De UvH beschikt over een adequaat toetsbeleid en een goed functionerende examencommissie. De commissie heeft op basis van een selectie van eindwerken vastgesteld dat de eindkwalificaties van de masteropleiding Humanistiek behaald worden.

Beoogde eindkwalificaties

Standaard 1: voldoende

Programma

Standaard 2: voldoende

Standaard 3: voldoende

Standaard 4: goed

Standaard 5: goed

Standaard 6: voldoende

Standaard 7: voldoende

Personeel

Standaard 8: goed

Standaard 9: voldoende

Standaard 10: voldoende

Voorzieningen

Standaard 11: goed
Standaard 12: goed

Kwaliteitszorg

Standaard 13: voldoende
Standaard 14: goed
Standaard 15: goed

Toetsing en gerealiseerde eindkwalificaties

Standaard 16: voldoende

Algemeen eindoordeel

voldoende

De voorzitter en de secretaris van de commissie verklaren hierbij dat alle leden van de commissie kennis hebben genomen van dit rapport en instemmen met de hierin vastgelegde oordelen. Zij verklaren ook dat de beoordeling in onafhankelijkheid heeft plaatsgevonden.

Datum: 2 oktober 2013

Prof. dr. P. Schotsmans

Dr. B.M. van Balen

Behandeling van de standaarden uit het Beoordelingskader voor de uitgebreide opleidingsbeoordeling

---

De Universiteit voor Humanistiek (UvH) is opgericht in 1989 en sinds januari 2010 een bekostigde levensbeschouwelijke universiteit in de zin van de WHW 2010. De UvH stelt zichzelf tot opdracht de humanistische wetenschap in te zetten ten behoeve van de ontwikkeling en verbinding van kennis en waarden. De UvH verzorgt wetenschappelijk onderwijs dat opleidt voor een levensbeschouwelijk ambt of beroep. In haar opleidingen is aandacht voor academische vorming op het gebied van de humanistiek, voor persoonlijke en levensbeschouwelijke vorming geïnspireerd door het humanisme en voor arbeidsmarktgerichte of beroepsgerichte vorming. Met de masteropleiding Humanistiek verzorgt de UvH tevens de ambtsopleiding voor het Humanistisch Verbond. De Universiteit voor Humanistiek biedt naast de bachelor- en masteropleiding humanistiek een masteropleiding Zorgethiek en Beleid aan. In deze beoordeling is die masteropleiding niet betrokken.

In dit beoordelingsrapport wordt het NVAO kader voor de uitgebreide opleidingsbeoordeling gebruikt. Dit kader bevat zes onderwerpen en zestien standaarden. Deze onderwerpen en de bijbehorende standaarden worden hieronder opeenvolgend behandeld. Waar relevant wordt een onderscheid gemaakt tussen bachelor- en masteropleiding.

Beoogde eindkwalificaties

Standaard 1:

De beoogde eindkwalificaties van de opleiding zijn wat betreft inhoud, niveau en oriëntatie geconcretiseerd en voldoen aan internationale eisen.

Toelichting:

De beoogde eindkwalificaties passen wat betreft niveau en oriëntatie (bachelor of master; hbo of wo) binnen het Nederlandse kwalificatieraamwerk. Ze sluiten bovendien aan bij de actuele eisen die in internationaal perspectief vanuit het beroepenveld en het vakgebied worden gesteld aan de inhoud van de opleiding.

Bevindingen

De UvH heeft in de bijlagen bij het zelfevaluatie-rapport het domeinspecifieke referentiekader aangeleverd (zie Bijlage 2). Dit kader beschrijft de grondslagen van de universiteit, van het humanisme en van het vakgebied humanistiek waartoe de opleiding opleidt. In het domeinspecifieke referentiekader wordt tevens beschreven uit welke disciplines de opleidingen humanistiek putten. Daarnaast is de maatschappelijke inbedding van de humanistiek en het profiel van de humanisticus beschreven.

De commissie heeft het domeinspecifieke referentiekader bestudeerd en vastgesteld dat het een goede beschrijving geeft van het vakgebied in wetenschappelijke en maatschappelijke context. Het kader geeft tevens richting aan de inhoud van de eindtermen van zowel de bachelor- als de masteropleiding.

De drie hoofddoelen van de opleiding kunnen worden beschreven aan de hand van een driehoek waarbij academische vorming, beroepsvorming en levensbeschouwelijke vorming ieder op een van de drie punten staat. Het is de opgave van de UvH om die drie punten in evenwicht te houden. Naar het oordeel van de commissie is dat in de eindtermen in voldoende mate het geval. De UvH beschrijft het algemene doel van de opleidingen zelf als academische beroepsopleiding. De missie van de opleiding gaat verder dan het vermeerderen

van kennis. Er is een sterke koppeling met praktijkgericht onderzoek. De vragen voor het onderzoek komen voor een groot deel uit de praktijk zonder het fundamentele onderzoek naar Humanisme te verwaarlozen.

Naar het oordeel van de commissie zou de UvH haar unieke positie wat beter mogen uitdragen. De UvH heeft veel te bieden en zou zich ook internationaal wat meer mogen laten zien.

De *bacheloropleiding Humanistiek* beoogt een brede academische vorming in de humanistiek, daartoe behoort persoonlijke en levensbeschouwelijke vorming. De opleiding legt een basis voor de verdere ontwikkeling tot beroepsbeoefenaar als humanisticus en beoogt studenten zodanig bagage mee te geven dat zij na voltooiing aan de slag kunnen op bachelorniveau. De bacheloropleiding Humanistiek geeft directe toegang tot de masteropleiding Humanistiek en tot de masteropleiding Zorgethiek en Beleid aan de UvH en beoogt de studenten zodanige bagage mee te geven dat zij, eventueel na een schakelprogramma, succesvol een andere masteropleiding kunnen volgen.

Voor de bacheloropleiding zijn tien eindtermen geformuleerd (zie Bijlage 3). In het zelfevaluatie-rapport zijn de eindtermen nader toegelicht. De eindtermen beschrijven dat de studenten naast kennis van de humanistiek en haar samenstellende disciplines inzicht verwerven in wetenschap en wetenschapstheorie. Het gaat er om dat studenten het vermogen krijgen om processen van zingeving en humanisering te conceptualiseren en analyseren, alsmede onderbouwde standpunten in te nemen over actuele kwesties op dit gebied. Waar het gaat om academische vaardigheden leren de studenten om te gaan met bronnen, dat wil zeggen: ze leren literatuur te vinden ten behoeve van onderzoek, maar ook om literatuur te beoordelen en te interpreteren. Voor wat betreft onderzoeksvaardigheden komen de voor de humanistiek relevante onderzoeksmethoden aan de orde en leren studenten onder begeleiding een relevant onderzoek op te zetten, uit te voeren en te presenteren.

In het zelfevaluatie-rapport wordt gepresenteerd hoe de eindtermen zich verhouden tot de Dublin-descriptoren, waarmee naar het oordeel van de commissie op bevredigende manier wordt aangetoond dat de eindtermen passen bij een universitaire bacheloropleiding. Het niveau dat beoogd wordt met de eindtermen is volgens de commissie academisch.

Het doel van de *masteropleiding Humanistiek* is de studenten zodanig gevorderde kennis, inzicht, vaardigheden en vorming bij te brengen dat zij in staat zijn tot zelfstandige beroepsuitoefening als humanisticus. Humanistici zijn gespecialiseerd in het begeleiden van individuen en groepen bij vragen op het gebied van zingeving en humanisering, en in het adviseren over en onderzoeken van dergelijke vragen. De masteropleiding richt zich op een verdiepende behandeling van de humanistiek. Hierbij gaat het om wetenschappelijke kennis en attitudes, consequente toepassing van kennis op de beroepspraktijk en de actualiteit en de vorming tot onderzoeker.

De beroepsmatige vorming is gericht op kennis en vaardigheden op een van de relevante werkterreinen en de ontwikkeling tot normatief *professional*. De masteropleiding is geaccrediteerd door de VGVZ (Vereniging van Geestelijk Verzorgers in Zorginstellingen). Met de masteropleiding verzorgt de UvH tevens de ambtsopleiding van het Humanistisch Verbond. Afgestudeerden kunnen bij het Humanistisch Verbond de benoeming tot humanistisch geestelijk begeleider aanvragen. Eén van de studiepaden maakt het mogelijk voor afgestudeerden om naast het masterdiploma Humanistiek de eerstegraads bevoegdheid

Humanistisch Vormingsonderwijs (HVO) te behalen. De masteropleiding geeft toegang tot promotieopleidingen.

Voor de masteropleiding zijn elf eindtermen geformuleerd (zie Bijlage 3). De eerste vijf eindtermen beschrijven de verdieping van de kennis op het gebied van humanistiek, levensbeschouwing en ethiek, normatieve professionalisering, diversiteit, multiculturaliteit en mondialisering en wetenschapsfilosofie en methodologie. Van studenten wordt gevraagd om perspectieven te combineren om tot een standpunt of visie te komen. In de masteropleiding wordt een kritische, onafhankelijke en creatieve houding ontwikkeld, evenals het vermogen om te gaan met onvolledige informatie en het vermogen zelfstandig de ontwikkelingen in het vakgebied bij te houden. Afgestudeerden zijn, volgens de eindtermen, toegerust om zelfstandig wetenschappelijk onderzoek te doen dat relevant is voor de humanistiek. De eindtermen 8 tot en met 11 zijn gericht op de beroepsmatige vorming en de vorming tot normatief *professional*.

In het zelfevaluatie-rapport wordt gepresenteerd hoe de eindtermen zich verhouden tot de Dublin-descriptoren, waarmee naar het oordeel van de commissie op bevredigende manier wordt aangetoond dat de eindtermen passen bij een universitaire masteropleiding. Het niveau dat beoogd wordt met de eindtermen is volgens de commissie academisch. In de eindtermen komt naar het oordeel van de commissie de beroepsgerichtheid van de opleiding voldoende naar voren.

Overwegingen

De commissie heeft vastgesteld dat de bacheloropleiding Humanistiek beschikt over eindtermen die voldoen aan de eisen die daaraan gesteld moeten worden. De eindtermen sluiten aan bij het domeinspecifieke referentiekader en bij de internationale niveaubeschrijvingen van bacheloropleidingen.

De commissie heeft ook vastgesteld dat de masteropleiding Humanistiek beschikt over eindtermen die voldoen aan de eisen die daaraan gesteld moeten worden. De eindtermen sluiten aan bij het domeinspecifieke referentiekader, ze geven in voldoende mate aan dat de afgestudeerde student dient te beschikken over onderzoeksvaardigheden, beroepsvaardigheden en levensbeschouwelijke vaardigheden. De eindtermen sluiten aan bij de internationale niveaubeschrijvingen van masteropleidingen.

De commissie is van mening dat de UvH een unieke positie heeft binnen de academische wereld door de geboden opleidingen, het onderzoek dat er plaatsvindt en de kennis die er wordt uitgedragen. De UvH heeft zowel de academische wereld als de maatschappij in het algemeen veel te bieden en zou dat naar de mening van de commissie meer mogen uitdragen.

Conclusie

Bacheloropleiding Humanistiek: de commissie beoordeelt Standaard 1 als **voldoende**.

Masteropleiding Humanistiek: de commissie beoordeelt Standaard 1 als **voldoende**.

Programma

Standaard 2:

De oriëntatie van het programma waarborgt de ontwikkeling van vaardigheden op het gebied van wetenschappelijk onderzoek en/of de beroepspraktijk.

Toelichting:

Het programma heeft aantoonbare verbanden met actuele ontwikkelingen in het beroepenveld en het vakgebied.

Bevindingen

In Bijlage 4 is een overzicht opgenomen van het programma van de *bacheloropleiding Humanistiek*.

De UvH geeft in het zelfevaluatierapport aan dat de opleiding is opgebouwd langs vier leerlijnen:

- de Z-lijn, gericht op het thema zingeving;
- de H-lijn, gericht op het thema humanisering;
- de onderzoekslijn, gericht op onderzoeksvaardigheden;
- De AAV-lijn, gericht op academische en arbeidsmarktgerichte vaardigheden.

Het curriculum is in principe opgebouwd uit modulen van 7,5 EC. In elk curriculum jaar worden modulen aangeboden die deel uitmaken van elk van de vier leerlijnen. In jaar 2 en 3 is in totaal 15 EC aan vrije ruimte ingeroosterd. Deze vrije ruimte kan besteed worden aan extern te volgen onderdelen of één van de bijzondere UvH-modulen 'Assisteren bij UvH-onderwijs' of 'Activiteiten in de UvH-organisatie'. Daarnaast is er voor studenten de mogelijkheid om een verrijkingstraject te volgen van 15 EC, bijvoorbeeld bestaande uit onderdelen bij de stichting HVO gericht op vaardigheden als docent HVO, een volledige externe minor/ premaster, of studieonderdelen in het buitenland. Het eerste en het tweede jaar worden door de student afgesloten met een leeronderzoek en het derde jaar met het schrijven van een bachelorscriptie.

De commissie heeft gezien dat het programma evenwichtig is opgebouwd door de invulling langs leerlijnen. Er wordt in het programma voldoende aandacht besteed aan vaardigheden op het gebied van wetenschappelijk onderzoek. Daarnaast komen de aspecten zingeving, humanisering en arbeidsmarktgerichte vaardigheden in voldoende mate aan bod.

In Bijlage 4 is een overzicht opgenomen van het programma van de *masteropleiding Humanistiek*. De masteropleiding is opgebouwd langs drie leerlijnen:

- de leerlijn levensbeschouwing;
- de leerlijn beroepsvorming;
- De leerlijn onderzoek.

In het eerste jaar van de driejarige masteropleiding wordt de student in vier modulen voorbereid op de beroepspraktijk. Daarnaast zijn er drie modulen in de leerlijn levensbeschouwing en één module wetenschapstheorie. Het tweede masterjaar is voor een groot deel ingevuld door de leerlijn beroepsvorming met beroepsvoorbereidende modulen, stageverdiepingmodulen en een stage van 22,5 EC. Daarnaast wordt een module multidisciplinair literatuuronderzoek aangeboden. Het derde jaar bestaat voor een groot deel uit keuzeruimte (22,5 EC) naast een module Humanisticus in context (leerlijn

levensbeschouwing) en een module over praktijkgericht *mixed-methods* onderzoek. Tot slot doet de student het afstudeeronderzoek van 22,5 E.C.

Gezien het doel van de masteropleiding studenten op te leiden tot academisch beroepsbeoefenaar is de omvang van de beroepsvoorbereidende lijn in het programma adequaat. De commissie heeft gezien dat er naast deze beroepsvoorbereidende lijn voldoende aandacht is voor de ontwikkeling van onderzoeksvaardigheden. De stage wordt door de studenten als een zeer waardevol onderdeel van de opleiding beschouwd. Veel studenten kiezen er voor om twee stages te volgen om op die manier nog beter voorbereid te zijn op de beroepspraktijk. De ontwikkeling van onderzoeksvaardigheden wordt door de onderzoekslijn in het programma eveneens geborgd. Studenten blijken voldoende voorbereid te worden om een promotietraject te kunnen vervolgen.

Overwegingen

De commissie heeft het programma voor de bacheloropleiding bestudeerd en met studenten en docenten gesproken over de invulling van het programma. De commissie is van oordeel dat er in het bachelorprogramma voldoende aandacht is voor beroepsvoorbereidende vaardigheden in de leerlijn academische en arbeidsmarktgerichte vaardigheden. De bacheloropleiding leidt niet op tot een specifiek beroep, zoals reeds onder 1 is aangegeven, maar biedt een algemene arbeidsmarktqualificatie. Naar het oordeel van de commissie is er ook voldoende aandacht in de bacheloropleidingen voor het trainen van onderzoeksvaardigheden.

De commissie heeft het programma voor de masteropleiding bestudeerd en daarover met studenten en docenten gesproken. In de masteropleiding is ruim voldoende aandacht voor beroepsvoorbereiding. De leerlijn beroepsvoorbereiding wordt door de studenten zeer gewaardeerd. De verschillende programmaonderdelen geven hen ruim de mogelijkheid zich op de beroepspraktijk te oriënteren en zich daarop voor te bereiden. Daarnaast is er volgens de commissie voldoende aandacht voor de ontwikkeling van onderzoeksvaardigheden. Studenten worden ook in staat gesteld zich te oriënteren op een loopbaan in het onderzoek.

Naar het oordeel van de commissie kunnen de opleidingen met recht omschreven worden als wetenschappelijke opleidingen gericht op levensbeschouwelijke en arbeidsmarktgerichte, respectievelijk beroepsgerichte vorming.

Conclusie

Bacheloropleiding Humanistiek: de commissie beoordeelt Standaard 2 als **voldoende**.

Masteropleiding Humanistiek: de commissie beoordeelt Standaard 2 als **voldoende**.

Standaard 3:

De inhoud van het programma biedt studenten de mogelijkheid om de beoogde eindkwalificaties te bereiken.

Toelichting:

De eindkwalificaties zijn adequaat vertaald in leerdoelen van (onderdelen van) het programma. Studenten volgen een inhoudelijk samenhangend studieprogramma.

Bevindingen

Onder Standaard 2 zijn de leerlijnen waarlangs het bachelorprogramma is opgebouwd beschreven. De lijn zingeving start met een onderdeel over levensbeschouwing, religie en zingeving en eindigt met het onderdeel Humanistische praktijken, waarin studenten leren om levensbeschouwelijke ethische principes die schuilgaan achter diverse sociale praktijken te

expliciteren en analyseren. Het niveau waarop de stof wordt behandeld neemt binnen de lijn toe. Studenten komen direct in aanraking met primaire bronteksten. In het tweede en derde jaar komt het accent op (zelf)reflectie naar aanleiding van de stof, en toepassing op de actualiteit.

De programmaonderdelen in de lijn humanisering zijn thematisch van opzet en in elk cursusjaar geprogrammeerd in twee aansluitende modules. Gestart wordt met het microperspectief, in jaar twee komt het macroperspectief erbij en in jaar drie komen organisaties in beeld (mesoperspectief). In deze leerlijn wordt veel aandacht besteed aan concrete praktijken.

De lijn onderzoek of WMO is gericht op wetenschapstheorie, methoden van onderzoek en het verwerven van onderzoeksvaardigheid. Gestart wordt met een algemene introductie op wetenschap en wetenschapsbeoefening, en de positie van de humanistiek. Daarna volgen studenten cursussen waarin ze kennis maken met methoden van onderzoek uit verschillende disciplines, in het bijzonder kwalitatief en kwantitatief sociaalwetenschappelijk onderzoek, historisch onderzoek en filosofisch onderzoek. Het onderzoek is veelal praktijkgericht.

De AAV-lijn is gericht op het verwerven van een aantal belangrijke academische vaardigheden die relevant zijn voor de arbeidsmarkt en voor de eventueel volgende ontwikkeling tot beroepsuitoefenaar in de master. Ieder jaar volgen studenten een lintmodule. In die module komen, in de vorm van practica, verschillende vaardigheden aan bod: gespreksvaardigheden, groepswork, presenteren, reflecteren en arbeidsmarktorientatie. De commissie merkt op dat de academische vaardigheden in deze lijn in de cursusbeschrijvingen niet goed uit de verf komen. Uit een nadere toelichting door de docenten op vragen hierover werd duidelijk dat de in deze lijn bedoelde academische vaardigheden vooral beroepsmatig ingevuld worden. Onderzoeksvaardigheden komen aan de orde in de lijn WMO. Niettemin beveelt de commissie aan voldoende aandacht te besteden aan de ontwikkeling van onderzoeksgerichte academische vaardigheden en een duidelijke opbouw van deze vaardigheden in het programma aan te brengen.

In de *masteropleiding* hebben steeds bepaalde leerlijnen een accent. In het eerste jaar en het begin van het tweede jaar ligt het accent op levensbeschouwelijke en beroepsmatige vorming en zijn voor elk van de gebieden educatie, begeleiding en organisatie beroepsvoorbereidende modules geprogrammeerd. In het tweede jaar, vooral in de stage en stageverdiepende modules, staat de verdere beroepsmatige vorming centraal. Wat betreft onderzoek zijn er voorbereidende modules in jaar 1 en 2 en komt er een accent in jaar 3, dat tevens gericht is op keuze en integratie.

De studenten met wie de commissie gesproken heeft, zijn van mening dat de opleiding hen goed voorbereidt op het bereiken van de eindtermen. Het programma maakt het ook mogelijk om verder te gaan in het onderzoek. De studenten en alumni geven aan dat ze in de opleiding leren vanuit verschillende perspectieven en worden getraind in kritisch beschouwen. Ze ontwikkelen tijdens de opleiding veel vaardigheden die hen in staat stellen als beroepsbeoefenaar te functioneren. De studenten zijn zeer tevreden over hetgeen de programma's hun te bieden hebben.

De opleiding leert hen vooral kritisch te denken, wat als zeer waardevol wordt beschouwd. De keerzijde daarvan is dat in de opleiding vooral 'het tegengeluid' aan de orde komt en de *mainstream* theorieën minder aandacht krijgen. Daarnaast brengt deze invalshoek met zich mee

dat de studenten in een ‘taal’ leren spreken die in de dagelijkse beroepspraktijk minder gangbaar is.

De studenten ervaren een doorlopende lijn in beide programma’s. De overgang van bachelor naar masterprogramma is wel gemarkeerd, maar verloopt volgens hen vloeiend.

De commissie onderschrijft de mening van de studenten dat het programma samenhangend is. Door de formulering van de leerlijnen is een heldere en doelgerichte opzet van het programma gerealiseerd. De verschillende programmaonderdelen die binnen de leerlijnen worden aangeboden werken toe naar het bereiken van de eindkwalificaties van de beide opleidingen. In lijn met de opmerkingen van de studenten beveelt de commissie aan om in het programma ook aandacht te schenken aan *mainstream* theorieën, zodat de studenten over een basis beschikken voor het kritisch denken en voor communicatie met het veld.

Overwegingen

Naar het oordeel van de commissie waarborgt het bachelorprogramma dat de eindtermen van de opleiding door de studenten bereikt kunnen worden. Door de leerlijnen wordt het programma evenwichtig opgebouwd en is er voldoende aandacht voor het verwerven van kennis, leren van toepassing van kennis, voor het verwerven van vaardigheden en het ontwikkelen van academische en algemene beroepsvaardigheden.

Naar het oordeel van de commissie is het programma van de masteropleiding evenwichtig opgebouwd en waarborgt het programma dat de studenten de beoogde eindtermen van de masteropleiding kunnen bereiken. De masteropleiding kan duidelijk gezien worden als een verdieping en verbreding van de bacheloropleiding.

De commissie beveelt aan om in het programma ook ruimte te maken voor het kennis nemen van *mainstream* theorieën, zodat de studenten een basis ontwikkelen waarop de kritische houding gebouwd kan worden en in staat gesteld worden daarover met verschillende groepen mensen met verschillende achtergronden te communiceren.

Conclusie

Bacheloropleiding Humanistiek: de commissie beoordeelt Standaard 3 als **voldoende**.

Masteropleiding Humanistiek: de commissie beoordeelt Standaard 3 als **voldoende**.

Standaard 4:

De vormgeving van het programma zet aan tot studeren en biedt studenten de mogelijkheid om de beoogde eindkwalificaties te bereiken.

Toelichting:

Het didactisch concept is in lijn met de beoogde eindkwalificaties en de werkvormen sluiten aan bij het didactisch concept.

Bevindingen

In het zelfevaluatie rapport wordt aangegeven dat humanistische waarden niet alleen de inspiratie vormen voor de inhoud van de programma’s maar ook voor de vormgeving ervan. Bij het ontwerp van de opleidingen is uitgegaan van een aantal principes:

1. Betekenisgericht leren.

Studenten maken zich kennis eigen, vanuit een open, nieuwsgierige, maar ook kritische houding. Uitgaande van het debat karakter van wetenschappelijke kennis worden de studenten

in de loop van hun leerproces van toeschouwers tot deelnemers aan het debat, of van 'meelezers' tot 'meeschrijvers'. De docent vervult hier een bemiddelende rol tussen de studenten en de teksten (en andere bronnen). Beiden beseffen zo onderdeel te zijn van een voortgaand debat, met een geschiedenis en een toekomst. De aldus toegëigende betekenissen zijn waardebetrokken, contextafhankelijk en toepassingsgericht. Inlevingsvermogen, creativiteit, en het kunnen hanteren van verschillende perspectieven zijn de bouwstenen van dit betekenisgerichte leren.

2. Persoonlijke interactie en kleinschaligheid.

Dit principe is gerelateerd aan een humanistische en constructivistische visie op leren en onderwijs. Leerstof (kennis, vaardigheden, attitudes) kan niet worden 'overgedragen' maar moet worden toegëigend. In dit proces spelen interactie en dialoog een belangrijke rol.

3. Toenemende complexiteit en toenemende zelfstandigheid.

Binnen iedere leerlijn wordt een zorgvuldige opbouw nagestreefd: van kennis naar toepassing, en met toenemende complexiteit.

4. Congruente vormgeving.

Iedere module is helder en consistent beschreven.

5. Aandacht voor theorie en praktijk.

6. Activering, gericht op diepe en grondige verwerking.

Activering wordt onder meer bewerkstelligd door leerstof/leerinhoud die uitdaagt tot betrokkenheid.

7. Verantwoordelijkheid.

Studenten zijn zelf verantwoordelijk voor hun inzet en zijn medeverantwoordelijk voor de vormgeving van het onderwijs.

8. Passende werkvormen.

In de *bacheloropleiding* starten jaarlijks 55 tot 70 studenten. Naast hoorcolleges worden er daarom bij veel onderdelen werkgroepen aangeboden, ten behoeve van de noodzakelijke verdieping van de stof. De UvH heeft als richtlijn voor de bacheloropleiding dat studenten bij ieder onderdeel van 7,5 EC 2 x 3 contacturen per week krijgen. Het zelfevaluatierapport beschrijft dat de vormgeving van het onderwijs aansluit bij de doelstellingen van de betreffende leerlijn. Zo krijgen de studenten in de leerlijn zingeving vanaf het eerste jaar primaire bronnen te bestuderen en worden zij gestimuleerd om na te denken over de interpretatie en de verbanden en hun denkproces te expliciteren. Studenten worden geacht in de opdrachten steeds meer een eigen standpunt of normatieve positie in te nemen en dit te argumenteren en inzichten toe te passen op de actualiteit. In de leerlijn humanisering is veel aandacht voor de praktijk door bijvoorbeeld observatieopdrachten en excursies en een onderzoek voor een opdrachtgever.

Ook in de *masteropleiding* hangt de vormgeving samen met het doel van de leerlijn. Zo is er in de beroepsvoorbereidende modules gekozen voor een verbinding tussen theorie en praktijk. Er wordt gewerkt in kleine groepen.

De studenten en alumni geven aan dat de werkvormen gevarieerd zijn en goed passen bij de inhoud van de opleiding. Zij zijn zeer te spreken over de afwisseling tussen theorie en praktijk en de wijze waarop ze uitgedaagd worden kritisch te reflecteren. De studenten, alumni en het werkveld waren vooral bijzonder positief over de aandacht voor supervisie in de masteropleiding. Naar de commissie begrepen heeft, is deze vorm omwille van *efficiency* omgezet in begeleide intervisie. Het werkveld uitte tijdens het bezoek twijfels over deze omzetting. De ervaringen met de nieuwe opzet zijn echter nog recent, zodat de commissie daarover geen oordeel kan geven. Naast de intervisie blijft voor individuele gevallen supervisie mogelijk.

De commissie heeft waardering voor de zorgvuldige wijze waarop het onderwijs in de beide opleidingen is vormgegeven. De principes die ten grondslag liggen aan de vormgeving leiden tot samenhang tussen inhoud en vorm. De didactiek die gehanteerd wordt is in overeenstemming met de uitgangspunten van de UvH. Er wordt niet alleen gepraktiseerd wat er wordt gepredikt, maar het is ook duidelijk dat de studenten door deze aanpak diepgang bereiken en getraind worden in vaardigheden die voor uitoefening van het beroep van het grootste belang zijn.

Overwegingen

De commissie is zeer positief over de wijze waarop het onderwijs in de bachelor- en masteropleiding is vormgegeven. De didactische uitgangspunten komen voort uit de missie van de UvH en worden op een goede manier toegepast in het onderwijs. De didactische vormgeving draagt er aan bij dat de studenten de beoogde eindkwalificaties kunnen bereiken.

Conclusie

Bacheloropleiding Humanistiek: de commissie beoordeelt Standaard 4 als **goed**.

Masteropleiding Humanistiek: de commissie beoordeelt Standaard 4 als **goed**.

Standaard 5:

Het programma sluit aan bij de kwalificaties van de instromende studenten.

Toelichting:

De gehanteerde toelatingseisen zijn realistisch met het oog op de beoogde eindkwalificaties.

Bevindingen

Directe toelating tot het eerste jaar van de *bacheloropleiding* biedt: een vwo-diploma (zonder bijzondere profieleisen of eisen aan het vakkenpakket); een bachelor- of masterdiploma; een met goed gevolg afgelegd propedeutisch examen van een hbo-instelling of universiteit; een doctoraaldiploma of een hbo-diploma van een erkende instelling. De instroom in de bacheloropleiding neemt de laatste jaren toe, van rond de 50 in 2006 naar tussen de 70 en 75 studenten de afgelopen twee jaar. Het aandeel studenten met een vwo-achtergrond is ongeveer 75%; 50 tot 60% komt direct uit het vwo en kiest Humanistiek als eerste studie (dit is het zogenaamde 'KUO-cohort'). Van de overige 25% heeft het grootste deel een propedeuse hbo (rond de 15%) of colloquium doctum (5 tot 10%). De man-vrouw verhouding is ongeveer 30%-70%. Het streven van de UvH is om de instroom de komende jaren te laten groeien (tot maximaal 100 studenten) en hierbij het aandeel vwo-instroom te handhaven of vergroten. Het lijkt de commissie inderdaad aanbevelenswaardig om naar groei te streven en daaraan grenzen te stellen mede met het oog op de capaciteit van het gebouw.

Het programma van de bacheloropleiding sluit wat betreft inhoud en didactiek aan bij de beginsituatie van de doelgroep. De studenten geven aan daar geen problemen of struikelblokken bij ervaren te hebben. Weliswaar is de aanpak en de manier van studeren anders dan zij gewend waren in het vwo, of in een andere studie of opleiding, maar zij worden daar voldoende in begeleid.

Het bachelordiploma Humanistiek biedt directe toelating tot de *masteropleiding Humanistiek*. Daarnaast worden diegenen toegelaten die de premaster Humanistiek hebben afgerond, en tevens aan de volgende eis voldoen: een bachelor- of masterdiploma; een doctoraaldiploma van een erkende universiteit of een hbo-diploma van een vierjarige hbo-opleiding, afgegeven na 1 augustus 1986 door een erkende Nederlandse hogeschool; een buitenlands diploma dat door het College van Bestuur gelijkgesteld wordt aan één van de voorgaande diploma's, in

combinatie met het diploma staatsexamen Nederlands als tweede taal II dan wel het Interuniversitair Toelatingsexamen Nederlands (ITN).

De instroom in de masteropleiding is tussen de 40 en de 50 in de periode 2009-2011. In 2012 was de instroom met 34 wat lager. Van de instroom heeft jaarlijks ongeveer 60% de bacheloropleiding als achtergrond en 40% de premasteropleiding. De verhouding man-vrouw is ongeveer 25%-75%. De gemiddelde leeftijd is aan het dalen, deze was 32 jaar voor de instroom in 2006 en 25 jaar voor de instroom in 2012. Een deel van de instroom (informele schatting: 20%), afkomstig uit de premaster, heeft een substantiële baan. De UvH houdt vanwege recent voorgenomen maatregelen voor het hoger onderwijs, zoals het leenstelsel, rekening met een daling in de instroom. Zij verwacht de instroom vanaf 2015 te kunnen stabiliseren op 25 tot 30 studenten. Tijdens het bezoek aan de opleiding is gesproken over de instroom in de masteropleiding. Het is de commissie gebleken dat de UvH er veel aan doet om de toegang tot de masteropleiding voor anderen dan de eigen bachelorstudenten te faciliteren zonder in te leveren op de selectiecriteria. De afgelopen jaren heeft er een gevarieerde populatie in de masteropleiding gestudeerd, met naast jongere studenten direct uit de bacheloropleiding ook oudere studenten met veel werkervaring. In het onderwijs had dit een toegevoegde waarde, omdat studenten met veel werkervaring de praktijk concreet binnen brengen in de opleiding.

Voor belangstellenden die met een andere vooropleiding willen instromen, wordt een premasterprogramma aangeboden dat recent is uitgebreid tot een omvang van 45 EC mede in verband met de komst van de masteropleiding Zorgethiek en Beleid.

De aansluiting tussen bachelor- en masteropleiding Humanistiek is goed. Studenten die via de premaster instromen, blijken ook goed voorbereid op het onderwijs in het masterprogramma. De commissie waardeert de inspanningen die de UvH verricht om een diverse instroom in de masteropleiding mogelijk te maken en hoopt dat de recente regelgeving van OC&W de diversiteit in de masterstudentengroepen niet in de weg zal staan.

Overwegingen

De commissie heeft vastgesteld dat de bacheloropleiding aansluit op de kwalificaties van de instromende studenten. De instromende studenten moeten weliswaar wennen aan een andere manier van onderwijzen en studeren maar worden daar voldoende in begeleid.

De aansluiting tussen bacheloropleiding en masteropleiding is goed, hetzelfde geldt voor de aansluiting tussen premaster en masteropleiding. De commissie waardeert het dat de UvH een diverse instroom in de masteropleiding bevordert door onder andere het aanbieden van een premaster en wil de UvH aanmoedigen om de diversiteit in studentgroepen ook voor de toekomst zoveel mogelijk te handhaven.

Conclusie

Bacheloropleiding Humanistiek: de commissie beoordeelt Standaard 5 als **voldoende**.

Masteropleiding Humanistiek: de commissie beoordeelt Standaard 5 als **goed**.

Standaard 6:

Het programma is studeerbaar.

Toelichting:

Factoren, die betrekking hebben op het programma en die de studievoortgang belemmeren worden zoveel mogelijk weggenomen. Studenten met een functiebeperking krijgen bovendien op dit aspect extra studieloopbaanbegeleiding.

Bevindingen

De studeerbaarheid van de opleidingen was een zorgpunt tijdens de vorige visitatie. In de beoordelingsperiode zijn door de UvH verschillende maatregelen getroffen om de studeerbaarheid te vergroten. Een belangrijk aspect daarvan is een herkenbaar en regelmatig rooster. Het studiejaar is op de UvH verdeeld in vier periodes van tien weken. Iedere periode bestaat uit acht onderwijsweken, gevolgd door een zelfstudie-/herkansingsweek en een tentamenweek (met tentamens en deadlines voor eindopdrachten). Naast deze periodes zijn er onderwijsvrije vakantieweken (één week herfstvakantie, twee kerstvakantie, één voorjaarsvakantie, zes zomervakantie). De herkansingen van periode 4 vinden eind augustus plaats. Studenten volgen gedurende een onderwijsperiode twee modules van 7,5 EC. Het dagrooster is omgezet van twee time-slots van vier uur in een rooster met vier time-slots van drie uur.

De UvH houdt zicht op de studielast via cursus- en curriculumevaluaties en signalering door jaarvertegenwoordigers. Ook bekijkt de examencommissie de toetsresultaten van onderdelen. Wanneer de studielast te hoog blijkt of een onderdeel vertraging veroorzaakt, wordt het voor het volgende jaar aangepast. Jaarlijks worden de cijfers van instroom, doorstroom en uitstroom bekeken aan de hand van het jaarverslag.

De vrije keuzeruimte in de bacheloropleiding is beperkt tot 15 EC (dit was 28 EC). Volgens de UvH was de externe minor van 28 EC om roostertechnische redenen moeilijk in drie jaar af te ronden. Door deze vermindering van keuzeruimte is het programma weliswaar studeerbaarder geworden, maar de studenten betreuren deze ingreep omdat dit de mogelijkheden om vakken buiten de UvH te volgen beperkt.

Met ingang van 2012-2013 heeft de UvH als regel ingevoerd dat studenten alleen aan de herkansing van een toets mogen deelnemen als ze hebben deelgenomen aan de eerste gelegenheid. Ook is de harde knip tussen bachelor en master gerealiseerd. Beide maatregelen hebben als doel uitstelgedrag te voorkomen.

Voor de *bacheloropleiding* is het aantal EC dat het criterium vormt voor een positief studieadvies stapsgewijs verhoogd naar 40 EC. Ook deze verhoging kan beschouwd worden als een maatregel om uitstelgedrag van studenten te voorkomen, studievoortgang te bevorderen en de studielast evenredig over de opleiding te verdelen. Het Bindend Studie Advies (BSA) kent een zorgvuldige procedure en studenten worden vanaf het begin daarop attent gemaakt. Er is een preadvies in maart en studenten in de gevarenzone worden op verschillende momenten in de procedure gehoord. Het mentoraat is opnieuw opgezet en heeft een vorm die de studenten goed bevalt. Ouderejaars begeleiden eerstejaars, vanaf de introductie, bij de kennismaking met elkaar en met de studie.

Met de herziening van de lijn onderzoek die voorheen uit vele kleine delen bestond, is het rooster veel overzichtelijker geworden. Enkele struikelblokken in de lijn zijn aangepakt. De bachelorscriptie heeft de vorm van een cursus gekregen, om studenten voldoende structuur te bieden. De practica worden zo gelijkmatig mogelijk geïntegreerd.

Evaluaties van studenten wijzen uit dat het bachelorprogramma gemiddeld goed te doen is. Dit wordt tijdens het bezoek van de commissie door de studenten bevestigd. De studenten ervaren geen specifieke struikelblokken in het programma.

Evaluaties van de *masteropleiding* wijzen uit dat de studielast goed te doen is en dat het programma studeerbaar is. Alleen de afstudeerscriptie en de stage leveren soms vertraging op. Om deze vertraging te voorkomen worden nu met de studenten afspraken gemaakt over *deadlines* en worden studenten actief benaderd als de *deadlines* overschreden worden. Studenten schrijven zich formeel in voor de afstudeerscriptie op het moment dat ze eraan beginnen. Zo wordt studenten structuur geboden.

De commissie heeft gezien dat de UvH actief werkt aan het bevorderen van de studeerbaarheid van de opleidingen en struikelblokken en vertragingmomenten zoveel mogelijk probeert weg te nemen. De studenten worden actief gestimuleerd om het studietempo te handhaven. Wel denkt de commissie dat de relatief korte lijnen en informele sfeer, die kenmerkend is voor de UvH, het handhaven van *deadlines* door de begeleiders in de weg zou kunnen staan. Maar niettemin kan gesteld worden dat het programma studeerbaar is.

Studenten met een functiebeperking hebben recht op extra voorzieningen, bijvoorbeeld een aangepaste tentamenvorm, extra tijd voor een tentamen, of compensatie van aanwezigheidsplicht. Voorwaarde is dat zij beschikken over een medische verklaring en hun situatie tijdig bij de studieadviseur hebben gemeld. Bij de voorlichting en de introductie wordt dit benadrukt voor studenten. Een verzoek tot extra voorzieningen wordt ingediend bij de examencommissie, die, mede op advies van de studieadviseur, beslist, en bij de beslissing verschillende belangen afweegt (student, docent, kosten, eisen van het beroep). Voor begeleiding kunnen studenten zich wenden tot de studieadviseur en de studentenraadsman, en, na doorverwijzing, tot de studentenpsychologen van de Universiteit Utrecht (UU). De cursus voor studenten met dyslexie van de UU staat open voor deelname door studenten van de UvH, en de studieadviseur maakt studenten hierop attent.

Overwegingen

De commissie heeft gezien dat de UvH voldoende maatregelen neemt om factoren die betrekking hebben op het programma en die de studievoortgang belemmeren weg te nemen. De studeerbaarheid van de bacheloropleiding was een zorgpunt bij de vorige visitatie, maar deze zorgen zijn weggenomen. De studenten ervaren de programma's van de bachelor- en masteropleiding als studeerbaar. Er zijn geen struikelblokken aangegeven. De studielast is evenwichtig over de studiejaar verdeeld.

De UvH heeft voldoende maatregelen getroffen voor studenten met een functiebeperking.

Conclusie

Bacheloropleiding Humanistiek: de commissie beoordeelt Standaard 6 als **voldoende**.

Masteropleiding Humanistiek: de commissie beoordeelt Standaard 6 als **voldoende**.

Standaard 7:

De opleiding voldoet aan wettelijke eisen met betrekking tot de omvang en de duur van het programma.

Toelichting:

Omvang en duur:

- hbo-bachelor: 240 studiepunten;
- wo-bachelor: in beginsel minimaal 180 studiepunten;
- hbo-master: in beginsel minimaal 60 studiepunten;
- wo-master: in beginsel minimaal 60 studiepunten, afhankelijk van de opleiding.

Bevindingen

De commissie heeft vastgesteld dat de programma's van de bacheloropleiding Humanistiek en de masteropleiding Humanistiek respectievelijk 180 en 180 studiepunten omvatten.

Overwegingen

De commissie heeft vastgesteld dat de omvang en duur van de programma's van de bacheloropleiding Humanistiek en de masteropleiding Humanistiek voldoen aan de geldende wettelijke eisen.

Conclusie

Bacheloropleiding Humanistiek: de commissie beoordeelt Standaard 7 als **voldoende**.

Masteropleiding Humanistiek: de commissie beoordeelt Standaard 7 als **voldoende**.

Personeel**Standaard 8:**

De opleiding beschikt over een doeltreffend personeelsbeleid.

Toelichting:

Het personeelsbeleid voorziet in de voor de realisatie van het programma benodigde kwalificaties, scholing, beoordeling en omvang van het personeel.

Bevindingen

De UvH beschrijft in het zelfevaluatie-rapport dat de kernwaarden van humanisme ook het uitgangspunt zijn voor haar eigen organisatie en het personeelsbeleid. De UvH streeft ernaar een inspirerende en stimulerende werkgever te zijn met transparante zakelijk verhoudingen. Het wetenschappelijk personeel krijgt jaarlijks vastgestelde gedetailleerd gekwantificeerde onderwijsstaakstellingen. Met iedere medewerker wordt jaarlijks een formeel functioneringsgesprek gevoerd, waarvan de afspraken schriftelijk worden vastgelegd.

De UvH is een relatief kleine organisatie met korte en veelal ook informele lijnen. In het zelfevaluatie-rapport wordt opgemerkt dat de egalitaire informele UvH cultuur het gevaar met zich meebrengt dat het personeel overvraagd wordt of vanuit betrokkenheid te veel investeren. De commissie herkent dit en zou er op willen aandringen bij het bestuur van de UvH er op te blijven toezien dat de taakbelasting van de medewerkers realistisch blijft. Daarnaast merkt de commissie op dat in een kleine organisatie met korte lijnen ook aarzeling zou kunnen zijn om elkaar kritisch aan te spreken op kwaliteit.

Het personeelsbeleid van UvH zet zeer actief in op het bevorderen van de didactische kwaliteit van de docenten. Docenten worden gestimuleerd om hun BKO te halen en er is een goed inwerkprogramma voor nieuwe docenten. Senior docenten worden gestimuleerd hun

SKO te behalen. Onderwijs en didactische kwaliteit maken prominent deel uit van het loopbaanbeleid van de UvH.

Overwegingen

De commissie heeft gezien dat de UvH over een personeelsbeleid beschikt dat geëigend is voor de taken en de omvang van de organisatie. Het personeelsbeleid voorziet in de voor de realisatie van het programma benodigde kwalificaties, scholing en beoordeling van het personeel. De UvH werkt actief aan de bevordering van de didactische kwaliteit van haar docenten. Deze kwaliteit wordt door de studenten zeer gewaardeerd en draagt positief bij aan de kwaliteit van de leeromgeving.

Conclusie

Bacheloropleiding Humanistiek: de commissie beoordeelt Standaard 8 als **goed**.

Masteropleiding Humanistiek: de commissie beoordeelt Standaard 8 als **goed**.

Standaard 9:

Het personeel is gekwalificeerd voor de inhoudelijke, onderwijskundige en organisatorische realisatie van het programma.

Toelichting:

De feitelijk bij het personeel aanwezige expertise sluit aan bij de eisen gesteld aan een hbo- of een wo-opleiding.

Bevindingen

De commissie heeft in de bijlage bij het zelfevaluatierapport een overzicht gekregen van de deskundigheid en achtergronden van het personeel betrokken bij het onderwijs. Het wetenschappelijke personeel is samengesteld uit de verschillende samenstellende disciplines van de humanistiek. Het grootste deel van de docenten is gepromoveerd. Deze docenten worden als examinatoren ingezet voor het coördineren en geven van inhoudelijke studieonderdelen en het begeleiden van stages en scripties. Zij verzorgen het merendeel van het onderwijs in de bachelor- en masteropleiding. Daarnaast kent de UvH de docentfunctie voor niet gepromoveerde docenten. Deze worden onder andere ingezet in het vaardigheden onderwijs en in de stagebegeleiding. Niet alle leden van de commissie werden overtuigd door de argumentatie dat deze docenten niet bij onderzoek betrokken zouden behoeven te zijn.

De commissie heeft gezien dat de staf beschikt over een brede inhoudelijke expertise die waar nodig wordt aangevuld door de inzet van tijdelijke en gastdocenten.

De UvH is in 2010 gestart met het ontwikkelen van een BKO en SKO beleid. Het verdient naar de mening van de commissie aanbeveling om voor de verdere ontwikkeling en uitvoering van dit beleid samen te werken met de Universiteit Utrecht. De studenten zijn zoals hierboven gesteld tevreden over de didactische kwaliteit van de docenten. Ze vinden de korte lijnen tussen studenten en docenten heel prettig, daardoor voelen ze zich vrij om op een docent af te stappen om feedback te geven of te krijgen. De docenten bevorderen dat studenten aspecten uit hun eigen leven inbrengen in de opleiding, waardoor reflectievaardigheden worden aangeleerd. Studenten worden opgeleid tot normatieve *professionals* en dat wordt door de docenten bijna letterlijk voorgeleefd.

Overwegingen

De commissie heeft vastgesteld dat de inhoudelijke deskundigheid van het personeel goed is afgestemd op de inhoud van de opleiding. De didactische kwaliteiten van de docenten

worden zeer gewaardeerd, de docenten zijn goed in staat om de studenten te begeleiden naar de eindkwalificaties van de opleiding. De docenten zijn in voldoende mate betrokken bij onderzoek. De commissie zou er op aan willen dringen om ook de docenten vaardigheidsonderwijs bij onderzoek te betrekken.

Conclusie

Bacheloropleiding Humanistiek: de commissie beoordeelt Standaard 9 als **voldoende**.

Masteropleiding Humanistiek: de commissie beoordeelt Standaard 9 als **voldoende**.

Standaard 10:

De omvang van het personeel is toereikend voor de realisatie van het programma.

Bevindingen

De totale omvang van het wetenschappelijke personeel aan de UvH is 30,1 fte, waarvan 11,5 fte inzetbaar is voor onderwijs. De student-stafratio was in 2012/13 op 1¹. De UvH streeft naar een ratio van 15 op 1 tot 20 op 1. De commissie heeft begrepen dat de UvH streeft naar een grotere instroom van studenten, maar merkt daarbij op dat er grenzen zijn aan de capaciteit zowel qua huisvesting als qua personeel. De UvH is zich daarvan bewust.

Overwegingen

De omvang van het personeel is naar het oordeel van de commissie toereikend voor de realisatie van het programma.

Conclusie

Bacheloropleiding Humanistiek: de commissie beoordeelt Standaard 10 als **voldoende**.

Masteropleiding Humanistiek: de commissie beoordeelt Standaard 10 als **voldoende**.

Voorzieningen

Standaard 11:

De huisvesting en de materiële voorzieningen zijn toereikend voor de realisatie van het programma.

Bevindingen

De UvH beschikt over een sfeervolle locatie in de binnenstad van Utrecht. De commissie heeft een rondleiding gekregen langs de faciliteiten en gezien dat er elf onderwijsruimten beschikbaar zijn, waarvan acht met up-to-date audiovisuele middelen. Daarnaast is er een computerlokaal en een 'huisbibliotheek'. Dit betreft een dependance van de Universiteitsbibliotheek van de Universiteit Utrecht. De studenten kunnen ook gebruik maken van de voorzieningen van de bibliotheek van de Universiteit Utrecht, waarmee de UvH een samenwerkingsovereenkomst heeft. Daardoor hebben de studenten voldoende toegang tot bronnen. Er zijn voldoende werkplekken voor staf en voor studenten aanwezig. Het is de commissie opgevallen dat de UvH nog weinig gebruik maakt van de mogelijkheden die digitalisering van het onderwijs biedt. De commissie was zeer onder de indruk van de huisvesting en de voorzieningen van de UvH. De voorzieningen dragen naar het oordeel van de commissie bij aan een goede leeromgeving. Het gebouw stelt echter wel grenzen aan de groei van de UvH.

---

¹ Deze cijfers zijn afkomstig uit de Prestatieafspraken in afwijking van de cijfers opgenomen in Bijlage 5 die gebaseerd zijn op de berekeningswijze van de NVAO.

Overwegingen

De huisvesting en de materiële voorzieningen zijn naar het oordeel van de commissie goed. Ze dragen bij aan een goede leeromgeving en aan de realisatie van het programma.

Conclusie

Bacheloropleiding Humanistiek: de commissie beoordeelt Standaard 11 als **goed**.

Masteropleiding Humanistiek: de commissie beoordeelt Standaard 11 als **goed**.

Standaard 12:

De studiebegeleiding en de informatievoorziening aan studenten bevorderen de studievoortgang en sluiten aan bij de behoefte van studenten.

Bevindingen

De leeromgeving van de UvH kenmerkt zich door de korte lijnen tussen studenten en docenten. De individuele begeleiding door docenten wordt door de studenten als goed ervaren. Daarnaast biedt de UvH een studieadviseur. Deze houdt de voortgang van de studenten in de gaten en adviseert studenten naar aanleiding van studieresultaten.

De informatie aan studenten vindt digitaal plaats, er is een website en intranet, waarop alle informatie te vinden is. Er is voorts ook een fysieke informatiebalie, waar studenten dagelijks terecht kunnen voor vragen over inschrijving, collegegeld, toelatingseisen of andere administratieve zaken.

Volgens de studenten werkt de informatievoorziening goed. Ze zijn zeer tevreden over de studiebegeleiding die ze ontvangen.

Overwegingen

Naar het oordeel van de commissie is de studiebegeleiding aan de UvH goed. De studiebegeleiding bevordert de studievoortgang en sluit aan bij de behoefte van studenten.

Conclusie

Bacheloropleiding Humanistiek: de commissie beoordeelt Standaard 12 als **goed**.

Masteropleiding Humanistiek: de commissie beoordeelt Standaard 12 als **goed**.

Kwaliteitszorg

Standaard 13:

De opleiding wordt periodiek geëvalueerd, mede aan de hand van toetsbare streefdoelen.

Toelichting:

De opleiding bewaakt de kwaliteit van de beoogde eindkwalificaties, het programma, het personeel, de voorzieningen, de toetsing en de gerealiseerde eindkwalificaties via regelmatige evaluaties. De opleiding verzamelt tevens managementinformatie met betrekking tot de rendementen en de staf-studentratio.

Bevindingen

De kwaliteitszorg van de UvH is ingebed in een integraal proces van beleidsvorming, monitoring en planning. Het kader wordt gevormd door het vierjaarlijkse Strategische Plan. De UvH zet verschillende middelen in om de kwaliteit van het programma in beeld te brengen. Elke cursus wordt jaarlijks geëvalueerd door middel van een vragenlijst. Er vinden periodieke gesprekken plaats tussen de opleidingsdirecteur en jaarvertegenwoordigers van

studenten. Deze gesprekken zijn een aanvulling op de schriftelijke evaluatie. Daarnaast worden er digitale vragenlijsten afgenomen over de hele opleiding en vindt, in de bacheloropleiding, na invulling daarvan een gestructureerde mondelinge evaluatie plaats. Vanaf 2012 vindt er ook een jaarlijks onderzoek onder alumni plaats. En tot slot geven overzichten met kwantitatieve gegevens inzicht in de kwaliteit van onderwijs en studievoortgang. De resultaten van evaluaties worden besproken in de opleidingscommissie. De kwaliteitszorg behoort tot de verantwoordelijkheid van de opleidingsdirecteur, die deel uitmaakt van het managementteam. De opleidingsdirecteur bespreekt indien nodig de resultaten met individuele docenten en zorgt dat er maatregelen worden genomen.

De commissie heeft vastgesteld dat de UvH beschikt over een stelsel van kwaliteitszorg, waarin de verschillende stappen van de cirkel: - *plan, do, check, act* - een plaats hebben. Er wordt periodiek geëvalueerd, de resultaten van de evaluaties worden besproken en er worden zo nodig maatregelen getroffen. De kwaliteit van het onderwijs, van de examinering en van de docenten worden in deze kwaliteitscyclus meegenomen. De kwaliteitszorg voor de examens en de beoordeling van scripties, stageverslagen en afstudeerwerken behoort tot de verantwoordelijkheid van de examencommissie. Bij tentamens wordt gebruik gemaakt van het vier ogen principe, hetgeen betekent dat er altijd een tweede beoordelaar bij samenstelling van toetsen, evenals bij de beoordeling van opdrachten en verslagen, betrokken is. De commissie bemerkte binnen de UvH nog wel enige aarzeling om docenten aan te spreken op het te hoog becijferen of het naleven van afspraken over de invulling van beoordelingsformulieren. De korte lijnen en de informele waarderende cultuur binnen de UvH heeft hierop mogelijk een remmende werking.

Overwegingen

De commissie stelt vast dat de opleidingen periodiek worden geëvalueerd. De kwaliteit van de beoogde eindkwalificaties, het programma, het personeel, de voorzieningen, de toetsing en de gerealiseerde eindkwalificaties wordt voldoende bewaakt. De UvH verzamelt managementinformatie met betrekking tot de rendementen en de staf-studentratio en betreft die informatie in de planning.

De verantwoordelijkheden voor kwaliteitszorg zijn duidelijk belegd. Resultaten van evaluaties worden besproken en leiden zo nodig tot acties die gemonitord worden. De commissie beveelt aan docenten aan te spreken op het naleven van *deadlines* en afspraken over beoordeling.

Conclusie

Bacheloropleiding Humanistiek: de commissie beoordeelt Standaard 13 als **voldoende**.

Masteropleiding Humanistiek: de commissie beoordeelt Standaard 13 als **voldoende**.

Standaard 14:

De uitkomsten van deze evaluatie vormen de basis voor aantoonbare verbetermaatregelen die bijdragen aan realisatie van de streefdoelen.

Bevindingen

In het zelfevaluatierapport heeft de UvH een overzicht gegeven van de verbetermaatregelen die genomen zijn naar aanleiding van de vorige visitatie. De commissie heeft gezien dat daar zeer ernstig werk van is gemaakt.

Tijdens het bezoek is in verschillende gesprekken aan de orde geweest dat de UvH voortdurend bezig is met verbeteren van de kwaliteit van het onderwijs. Docenten melden dat ze met elkaar en met studenten in gesprek zijn over het onderwijs. De ontwikkeling van het onderwijsprogramma staat feitelijk nooit stil. Het streven is om het onderwijsprogramma aan te laten sluiten bij de nieuwste wetenschappelijke en maatschappelijke ontwikkelingen.

De commissie was onder de indruk van het kwaliteitsbewustzijn van de docenten en de enorme inzet en betrokkenheid bij het onderwijs en kwaliteitsverbeteringen. De concrete verbeterpunten zijn vrij gevarieerd: van onderwijsinhoud tot de nakijktijd van tentamens en de inpassing van onderwijsmodules in het jaarschema. De vele verbeteringen van de afgelopen jaren illustreren, zoals de UvH ook zelf opmerkt in het zelfevaluatierapport, de reflectiviteit en veranderbereidheid binnen de UvH.

Overwegingen

De commissie is van oordeel dat er aan de UvH sprake is van een cultuur die gericht is op het voortdurend verbeteren van de kwaliteit van het onderwijs. Er wordt binnen de UvH consequent en ernstig gewerkt aan het opvolgen van resultaten van evaluaties en het doorvoeren van verbeteringen.

Conclusie

Bacheloropleiding Humanistiek: de commissie beoordeelt Standaard 14 als **goed**.

Masteropleiding Humanistiek: de commissie beoordeelt Standaard 14 als **goed**.

Standaard 15:

Bij de interne kwaliteitszorg zijn de opleidings- en examencommissie, medewerkers, studenten, alumni en het afnemend beroepenveld van de opleiding actief betrokken.

Bevindingen

Medezeggenschap is binnen de UvH geregeld in een universiteitsraad, die paritair is samengesteld uit studenten en medewerkers. De opleidingscommissie adviseert het bestuur van de UvH en meer direct de opleidingsdirecteur, over het onderwijs. De examencommissie heeft zoals beschreven de verantwoordelijkheid voor de kwaliteitsborging van de examens. Medewerkers van de UvH zijn in de verschillende organen vertegenwoordigd. Daarnaast zijn de docenten meer direct betrokken bij kwaliteitszorg door hun taken in het onderwijs. Het viel de commissie op dat de docenten zeer betrokken zijn bij de kwaliteitszorg voor het onderwijs. Ondanks de hoge werkdruk die de voortdurende veranderingen met zich meebrengen maakten de docenten de indruk zich vol en enthousiast in te zetten voor een hoge kwaliteit van het onderwijs.

Studenten zijn vertegenwoordigd in de opleidingscommissie, universiteitsraad en in het Studenten Forum (StuF). Het StuF spreekt na iedere periode met de opleidingsdirecteur en beleidsmedewerker kwaliteitszorg over het onderwijs. De studenten meldden de commissie dat hun inbreng zeer ernstig genomen wordt door de UvH. De docenten staan volgens de studenten open voor *feedback* en zullen deze direct ter harte nemen. Opmerkingen die zouden kunnen leiden tot meer ingrijpende veranderingen komen naar het idee van de studenten vrijwel altijd terecht bij het managementniveau dat daarover gaat.

De UvH heeft een alumnibeleid ontwikkeld: er is een alumnicoördinator aangesteld, er wordt een alumnidag georganiseerd, er vindt onderzoek plaats onder alumni en alumni geven gastcolleges. Het is de wens van de UvH om de contacten met de alumni te intensiveren.

De UvH heeft veel contacten met de werkvelden via de netwerken van docenten en stages door studenten. Daarnaast heeft de UvH werkveldoverleggen georganiseerd, gecentreerd rond de verschillende specialisaties waarin de afgestudeerden terecht kunnen komen (Educatie, Kritische Organisatie- en Interventiestudies en Humanistische Geestelijke Begeleiding). De werkveldoverleggen vinden een à tweemaal per jaar plaats om te overleggen over ontwikkelingen die relevant zijn voor onderwijs en onderzoek. De werkveldvertegenwoordigers zijn over het algemeen tevreden over het contact met de UvH.

Overwegingen

De commissie was onder de indruk van de betrokkenheid van de verschillende geledingen bij de kwaliteitszorg van de opleiding. De UvH doet veel moeite om een ieder in de ontwikkelingen en veranderingen mee te nemen en de inbreng serieus te nemen. Vooral de inzet van de docenten in de kwaliteitszorg is naar het oordeel van de commissie zeer positief.

Conclusie

Bacheloropleiding Humanistiek: de commissie beoordeelt Standaard 15 als **goed**.

Masteropleiding Humanistiek: de commissie beoordeelt Standaard 15 als **goed**.

Toetsing en gerealiseerde eindkwalificaties

Standaard 16: Toetsing en gerealiseerde eindkwalificaties

De opleiding beschikt over een adequaat systeem van toetsing en toont aan dat de beoogde eindkwalificaties worden gerealiseerd.

Toelichting:

Het gerealiseerde niveau blijkt uit de tussentijdse en afsluitende toetsen, de afstudeerwerken en de wijze waarop afgestudeerden in de praktijk of in een vervolgopleiding functioneren. De toetsen en de beoordeling zijn valide, betrouwbaar en voor studenten inzichtelijk.

Bevindingen

In de visie van de UvH is toetsing een integraal deel van het onderwijs. De toetsing en beoordeling moeten in die visie aansluiten bij de leerdoelen en de studenten en de opleiding heldere informatie verschaffen over de voortgang en het bereikte niveau. De examencommissie en de opleiding hebben een toetsbeleid ontwikkeld voor de UvH en een werkgroep toetsing ingericht die het toetsbeleid heeft uitgewerkt voor het kwaliteitszorgplan. De examencommissie heeft een samenvatting van de visie en de regels opgenomen in haar richtlijnen. De commissie heeft het toetsbeleid bestudeerd en met de examencommissie gesproken en constateert dat het toetsbeleid in orde is.

Daarnaast heeft de commissie een selectie aan toetsen bestudeerd inclusief de beoordeling en heeft vastgesteld dat deze valide zijn. De opleidingen hanteren een variatie aan toetsvormen zoals tentamens, presentaties, verslagen en opdrachten die passen bij de betreffende programmaonderdelen. De studenten ervaren de toetsen als adequaat.

Om vast te kunnen stellen of de beoogde eindkwalificaties van de opleidingen worden gerealiseerd heeft de commissie van vijftien recent afgestudeerde bachelorstudenten zowel de bachelorscriptie als het groepswerkstuk dat gebaseerd is op een veldonderzoek bestudeerd. Van vijftien recent afgestudeerde masterstudenten is zowel een masterscriptie als een stageverslag bestudeerd. Elk van de twee werken toetst een deel van de eindtermen, zodat de commissie op deze manier een goed beeld kreeg van het eindniveau van de studenten. De commissie constateerde op basis van deze selectie aan eindwerken dat de beoogde

eindkwalificaties voor beide opleidingen worden gerealiseerd. Voor enkele werken zou de commissie een lager cijfer hebben gegeven dan de beoordelaars, daar staat tegenover dat er ook enkele werken naar de mening van de commissie hogere cijfers hadden kunnen krijgen. Alle bestudeerde werken zouden door de commissie als voldoende beoordeeld worden. De beoordelingsformulieren behorende bij de werken worden nog niet uniform ingevuld. Enkele beoordelaars hebben hun eindcijfer nog onvoldoende onderbouwd. Dit probleem is met de examencommissie besproken en het is de commissie duidelijk geworden dat daarop reeds actie is ondernomen.

De commissie heeft met zowel de docenten, als de examencommissie en de studenten gesproken over de beoordeling van groepswork en is daardoor overtuigd dat de wijze van beoordeling garandeert dat studenten op hun individuele bijdrage worden beoordeeld.

De commissie heeft met de werkveldvertegenwoordigers gesproken over het niveau van de afgestudeerde masterstudenten en daar een zeer positief beeld van gekregen. Dit beeld is bevestigd in het gesprek met de alumni, die een zeer professionele indruk maakten en helder konden uitleggen hoe de opleiding hen had voorbereid op het functioneren in de beroepspraktijk.

Overwegingen

De commissie is van mening dat de UvH over een adequaat toetsbeleid en een goed functionerende examencommissie beschikt. De kwaliteit van toetsen en opdrachten wordt door de examencommissie op een adequate wijze geborgd.

De commissie heeft op basis van een selectie van eindwerken vastgesteld dat de eindkwalificaties van de bachelor- en masteropleiding Humanistiek behaald worden. Die constatering is voor de commissie nog aangevuld door het beeld dat de vertegenwoordigers van het werkveld en de alumni schetsten van het eindniveau van de afgestudeerden aan de masteropleiding.

Conclusie

Bacheloropleiding Humanistiek: de commissie beoordeelt Standaard 16 als **voldoende**.

Masteropleiding Humanistiek: de commissie beoordeelt Standaard 16 als **voldoende**.

Algemeen eindoordeel

De commissie heeft de bacheloropleiding en de masteropleiding Humanistiek van de Universiteit voor Humanistiek beoordeeld aan de hand van 16 standaarden met betrekking tot zes onderwerpen. De commissie heeft vastgesteld dat de opleidingen voldoen aan alle standaarden en op een aantal standaarden boven de gangbare basiskwaliteit uitsteken. Dit betreft de standaarden personeelsbeleid, huisvesting en materiële voorzieningen, vormgeving van het programma, aansluiting van het programma op de kwalificaties van de studenten voor de masteropleiding, studiebegeleiding en informatievoorziening, verbetermaatregelen en betrokkenen bij de interne kwaliteitszorg. Naar het oordeel van de commissie voldoet de opleiding aan de gangbare basiskwaliteit en vertoont over de volle breedte een acceptabel niveau.

Conclusie

De commissie beoordeelt de *bacheloropleiding Humanistiek* als **voldoende**.

De commissie beoordeelt de *masteropleiding Humanistiek* als **voldoende**.

BIJLAGEN

Bijlage 1: Curricula Vitae van de leden van de visitatiecommissie

---

Cécile Cappetti studeerde onderwijskunde aan de Universiteit Utrecht. Vanaf 1979 tot 1999 heeft zij bij diverse organisaties (Universiteit Utrecht, TRIAS, Universiteit voor Humanistiek) onderwijskundige functies vervuld (onderwijskundig adviseur, beleidsmedewerker, projectleider, ontwikkelaar). Het accent lag op het ontwikkelen en implementeren van curricula en kwaliteitszorgsystemen, schrijven van handleidingen, opzetten van de (inmiddels landelijk erkende) Basis-en Seniorekwalificatieonderwijs, begeleiden van studenten, publiceren over diverse onderwerpen (thematisch onderwijs, modulair onderwijs, onderwijsportfolio). Vanaf 1999 tot heden vervult zij met name managementfuncties, o.a. het leiden van strategische verbeterprogramma's bij de Politieacademie (landelijk kwaliteitszorgsysteem), de Universiteit Utrecht (kwaliteit van de dienstverlening HR) en UMCUtrecht (Onderwijs ICT: "Onbegrensd leren") en was zij directeur bedrijfsvoering bij University College Utrecht. Zij is lid van de recent opgerichte pool van auditoren van de Universiteit Utrecht en gecertificeerd INK-auditor.

Isis Hommema (Leeuwarden, 1990) behaalde in 2009 haar VWO-diploma aan het Christelijk Gymnasium Beyers Naudé. Ze studeerde voor een Bachelor Sociale Psychologie aan de Universiteit Utrecht, die ze in 2013 afrondde met een scriptie over overheidscommunicatie in reclame. In 2012-2013 was Isis Universiteitsraadslid voor de Universiteit Utrecht en heeft daar onder andere onderzoek gedaan naar studiebegeleiding door tutores.

Paul Schotsmans (Bekkevoort, 1950) volgde Grieks-Latijnse Humaniora aan het Sint Jan Berchmanscollege te Diest. Daarna studeerde hij aan de KU Leuven: hij is licentiaat in de Pedagogische Wetenschappen (1976) en Doctor in de Godgeleerdheid (1982). Hij werd in 1978 priester gewijd in het Aartsbisdom Mechelen-Brussel. In 1980 werd hij benoemd tot voltijds tijdelijk assistent van de Afdeling Moraaltheologie van de Faculteit Godgeleerdheid. In 1984 werd hij benoemd tot docent medische ethiek aan de Faculteit Geneeskunde. Hij werd in 1995 bevorderd tot gewoon hoogleraar. In 1986 werd hij – samen met Herman Nys – directeur van het Centrum voor biomedische ethiek en recht aan dezelfde Faculteit. In 1996 werd hij departementsvoorzitter van Maatschappelijke Gezondheidszorg. In 2005 werd hij vice-decaan van de Faculteit Geneeskunde en lid van het Groepsbestuur Biomedische Wetenschappen (einde 2011). Als priester van het Aartsbisdom Mechelen-Brussel werd hij achtereenvolgens benoemd tot medepastoor in Willebroek (1978-1980), directeur van het Johannes XXIII-Seminarie (1981-1995), geestelijk directeur van het Heilige Geestcollege (1995-2005) en president van het Heilige Geestcollege (2005-). Hij functioneerde achtereenvolgens als schatbewaarder, secretaris-generaal en president van de European Association of Centers of Medical Ethics. Vanaf 2000 tot 2005 was hij Board Member van de International Association of Bioethics. Vanaf 2001 tot 2010 was hij voorzitter van het Ethics Committee van Eurotransplant. Hij is mede met Henk ten Have (Nijmegen), Renzo Pegoraro (Padova), Stella Reiter-Theil (Basel), Diego Gracia (Madrid) de initiatiefnemer van de European Master in Bioethics, die sinds 2006 door de Europese Commissie werd erkend als Erasmus Mundus Master in Bioethics. Sinds 1996 is hij lid van het Belgisch Raadgevend Comité voor Bio-ethiek. Hij werd lid van het Bureau en dus één van de vier ondervoorzitters voor de derde en de vierde mandaatperiode (2005-2009; 2010-2014). Zijn interessegebied betreft vooral de toepassing van het personalisme op de medische ethiek, alsook het fundamenteel waardeonderzoek. Paul Schotsmans doceert medische ethiek in de bachelor Geneeskunde van de KU Leuven en de Campus Kortrijk. Hij doceert twee keuzevakken in de bachelor Geneeskunde: de ethische aspecten van Xenotransplantatie en de functionering van de commissies voor medische ethiek. Dit laatste keuzevak doceert hij ook in Kortrijk.

Tenslotte is hij Program Director van de Erasmus Mundus Master in Bioethics (sinds 2006, samen met de universiteiten van Nijmegen en Padova).

Bas van der Sijde (Dordrecht, 1975) studeerde Ergotherapie aan de Hogeschool van Limburg in Heerlen en Humanistiek aan de Universiteit voor Humanistiek in Utrecht. Sinds 2005 werkt hij als humanistisch raadsman/geestelijk verzorger in het Jannes van der Sleedenhuis in Hoogeveen. Daarnaast begeleidt hij vanuit het Humanistisch Verbond relatievieringen en uitvaarten en is als vast auteur betrokken bij Oase, Magazine voor Dagopeningen, bezinningsmomenten en vieringen.

Frans Wijsen studeerde theologie en pastorale wetenschappen aan de Universiteit voor Theologie en Pastoraat in Heerlen en aan de Katholieke Universiteit Nijmegen. Hij verrichte veldwerk in Tanzania (1984-1988) en promoveerde op een sociologische en theologische studie naar volksreligiositeit in dat land. Hij doceerde theologie en religiewetenschappen in Heerlen en Nijmegen, en vervulde diverse gastdocentschappen in Tanzania, Kenia en Indonesië. Momenteel is hij hoogleraar praktische religiewetenschap en missiewetenschap, vice-decaan van de Faculteit der Filosofie, Theologie en Religiewetenschap, en decaan van de Faculteit der Theologie, aan de Radboud Universiteit Nijmegen, en hoogleraar antropologie van de religie aan de Universiteit van Dar es Salaam, Tanzania. Hij is voorzitter van het Disciplineorgaan Godgeleerdheid van de Vereniging Samenwerkende Universiteit in Nederland (VSNU), voorzitter van het Bestuur van de Nederlandse Onderzoeksschool voor Theologie en Religiewetenschappen (NOSTER) en bestuurslid van het Nederlands Genootschap voor Godsdienstwetenschap (NGG).

Bijlage 2: Domeinspecifiek referentiekader

Deze nota *Domeinspecifiek referentiekader* (DSRK) is geschreven ten behoeve van de onderwijsvisitatie 2013 van de bacheloropleiding en masteropleiding Humanistiek van de Universiteit voor Humanistiek (UvH). Het DSRK beschrijft het wetenschappelijke domein waarop het onderwijs aan de UvH wordt verzorgd, en vanuit welke wetenschappelijke disciplines het onderwijs wordt opgebouwd. Het beschrijft bovendien welke specifieke invalshoeken de humanistiek hanteert in dit domein, respectievelijk op de constituerende wetenschappelijke disciplines. Daarnaast beschrijft het voor welke maatschappelijke terreinen en spelers de humanistiek relevantie heeft. Op deze wijze positioneert de UvH in het DSRK haar humanistiekopleidingen zowel wetenschappelijk als maatschappelijk, zowel nationaal als internationaal, alsook cultuurhistorisch en levensbeschouwelijk ten opzichte van andere spelers in het brede onderwijsveld.

1. Missie

De Universiteit voor Humanistiek ziet het als haar missie de humanistiek als nieuwe menswetenschap en als academische beroepsopleiding te ontwikkelen. Zij realiseert daartoe kwalitatief hoogstaand wetenschappelijk onderzoek en onderwijs, vanuit humanistische inspiratie, en leidt *professionals* op die zich richten op vraagstukken van zingeving en humanisering in onze complexe maatschappij. Zij draagt zo bij aan zinvol leven in een humane samenleving.

2. De UvH als levensbeschouwelijke universiteit

De UvH is een levensbeschouwelijke universiteit in de zin van de Wet op het Hoger Onderwijs en Wetenschappelijk Onderzoek (WHW 2010). Dit betekent enerzijds dat de UvH qua accreditatie en financiering dezelfde status heeft als andere bekostigde universiteiten in Nederland, anderzijds dat onderwijs, onderzoek en valorisatie er vanuit een levensbeschouwelijke, meer specifiek: humanistische inspiratie worden verricht.

Als levensbeschouwelijke universiteit verzorgt de UvH wetenschappelijk onderwijs dat opleidt voor een levensbeschouwelijk beroep of ambt, verricht zij wetenschappelijk onderzoek op terreinen die levensbeschouwelijk – meer specifiek: humanistisch – relevant zijn, voorziet zij in de opleiding tot wetenschappelijk onderzoeker, en draagt zij kennis over aan de maatschappij in brede zin (valorisatie).

Als zelfstandige universiteit gericht op de ontwikkeling van de humanistiek is de UvH uniek. Het vak humanistiek is ook aan andere universiteiten te vinden (bijvoorbeeld aan de Vrije Universiteit Brussel), maar dan als onderdeel van of ingebed in bijvoorbeeld een wijsgerige faculteit. Vanuit haar unieke en zelfstandige positie is de universiteit goed ingebed in haar directe omgeving. Zo is de UvH gelieerd met diverse wetenschappelijke en maatschappelijke partners (zie verderop in deze nota §9 en §10). Onze wetenschappelijke en maatschappelijke adviesraad speelt hierin een belangrijke verbindende rol. De UvH is van bijzondere betekenis voor de Nederlandse en de internationale humanistische beweging.

Als levensbeschouwelijke universiteit heeft de UvH zich de afgelopen decennia ontwikkeld tot een erkend academisch kenniscentrum met een duidelijk eigen profiel, dat zich toelegt op eigentijdse sociale, ethische en levensbeschouwelijke vraagstukken. Zij richt zich op werkvelden waar ethische en existentiële vragen tot de kern van de professionele praktijk behoren, zoals geestelijke verzorging, levensbeschouwelijke en morele educatie en advieswerk rond integriteitvraagstukken in organisaties. Het belang van ethische en existentiële vraagstukken neemt toe in onze complexe samenleving.

In deze complexe context positioneert de UvH zich met haar oriëntatie op de relatie tussen zingeving en humanisering. In het vervolg van deze nota worden deze relatie en positie nader uitgelegd. Een kernvraag die de identiteit van de UvH bepaalt, is hoe vanuit humanistische inspiratiebronnen op nieuwe manieren bijgedragen kan worden aan een adequatere omgang met dringende maatschappelijke vragen op het gebied van zingeving en humanisering.

3. Humanistiek in het kort

Humanistiek is een multidisciplinaire en praktijkgerichte wetenschap, die werkt vanuit humanistische uitgangspunten, en die zingeving en humanisering als haar centrale concepten beschouwt. In de humanistiek zijn verschillende disciplines samengebracht, die waar dat geëigend is op elkaar betrokken worden. Het gaat hierbij vooral om filosofie, ethiek, psychologie, pedagogiek, sociologie, geschiedenis, wetenschappen van religie en levensbeschouwing, en wetenschapstheorie en methodologie (zie verder §8). Vanuit een humanistische inspiratie ondersteunt de humanistiek ontwikkelingen naar een meer zinvol en menswaardig bestaan. Afgestudeerden zijn werkzaam op verschillende terreinen, zoals humanistische geestelijke verzorging, onderwijs en vorming, coaching en advies in organisaties, en wetenschappelijk onderzoek.

Kern van de humanistische wetenschapsbeoefening aan de UvH is de ontwikkeling en verbinding van kennis en waarden. Deze verbinding is haar levensbeschouwelijke grondslag of opdracht. Als levensbeschouwelijke universiteit positioneert de UvH zich in een lange humanistische traditie in de westerse cultuur: in de filosofie, de menswetenschappen, de literatuur en de beeldende kunst. Deze humanistische inspiratie van de humanistiek vraagt nadere uitleg.

4. Humanisme

Hoewel het humanisme in Nederland vaak in verzuilde categorieën is opgevat (humanisme als iets naast of tegenover andere levensbeschouwingen), ziet de UvH haar humanistische inspiratie inclusiever. Humanistische tradities zijn, veelal als kritische stromingen, evenzeer aanwijsbaar in jodendom, christendom, islam en andere levensbeschouwingen. Zo opgevat verwijst humanisme naar tradities die zich kritisch verhouden tot de cultuur of religieuze context waarin dit humanisme optreedt en waarin deze humanistische tradities zelf geworteld zijn. In deze kritische verhouding geeft het humanisme de cultuur iets vanuit haar bronnen door (traditie betekent letterlijk doorgeven), als dat nodig is omwille van humaniteit. Zo gaven de humanisten van de renaissance de betekenis en schoonheid van de mens door vanuit bronnen uit de klassieke oudheid, in de context van een verhard middeleeuws theocentrisme. En zo gaven de humanisten van de Verlichting het vermogen en het recht van zelf-denken (autonomie) door in een context van diverse heteronomieën. En zo moet vandaag het humanisme waarden als geestelijke weerbaarheid of veerkracht doorgeven in een cultuur die wordt gedomineerd door de media en de markten.

Het predicaat 'humanistisch' in 'humanistische tradities' verwijst (1) naar het beginsel dat alle mensen menselijke waardigheid toekomt, en dat mensen elkaar op grond daarvan als gelijken behoren te behandelen; (2) naar de overtuiging dat alle levensbeschouwelijke posities in kennis en handelen – ook als deze posities dit zelf niet erkennen – contextgebonden mensenwerk zijn, dat wil zeggen: hermeneutisch toegankelijke cultuurproducten; (3) naar de verantwoordelijkheid van mensen hun vrijheid in te zetten om zichzelf in relatie tot anderen te vormen (*Bildung*), de zorg voor zichzelf en anderen, alsook de zorg voor de natuur en de leefomgeving serieus te nemen, en daarbij hun persoonlijke capaciteiten en talenten te ontplooiën; en (4) naar de overtuiging dat het bij alles uiteindelijk draait om het lot van

specifieke, unieke, (lichamelijk en geestelijk) kwetsbare en onvervangbare personen, houdend van en bemind door anderen, zoekend naar zin.

Het is vanuit deze overtuiging en verantwoordelijkheid dat humanistische tradities zich kritisch verhouden tot de cultuur waarvan zij zelf deel uitmaken – zoals gezegd, als dat nodig is omwille van humaniteit. Hoewel humaniteit zich niet eenduidig positief laat omschrijven, en het aannemelijk is dat verschillende periodes van de geschiedenis en verschillende culturen er niet precies hetzelfde onder verstaan, vatten wij aan de UvH humaniteit op in termen van zingeving en humanisering: humaan is een zinvol leven in rechtvaardige verhoudingen.

Het humanisme heeft uiteraard geen alleenrecht op humaniteit. Vanuit de kritische functie van humanisme wordt humaniteit telkens opnieuw ontdekt en verdedigd in dialoog met andere levensbeschouwingen en religies. Onze in 2010 overleden collega Nasr Abu Zayd is hier een excellent voorbeeld van. Als moslim én humanist belichaamde hij in zijn leven en werk de hermeneutische levensbeschouwing: de noodzaak om de heilige bronteksten steeds opnieuw te interpreteren en te actualiseren, in gesprek met andere teksten en andere tradities.

Deze opvatting van humanisme als traditie-in-context laat onverlet dat het humanisme gezien kan worden en optreedt als zelfstandige levensbeschouwing. In dit opzicht is het humanisme een open levensbeschouwing, gekenmerkt door kritische (zelf)reflectie en dialoog met anderen, die de autonome en verantwoordelijke rol van de mens in de vormgeving van het bestaan erkent en wil bevorderen. Humanisme staat voor waarden als vrijheid (opgevat als autonomie en geestelijke weerbaarheid), verantwoordelijkheid (opgevat als taak tot zorg op de vervulling waarvan men kan worden aangesproken), rechtvaardigheid (opgevat als zorg voor instituties en arrangementen die beschermen tegen uitbuiting en vernedering), solidariteit (opgevat als geestelijke en materiële zorg voor elkaar), diversiteit (opgevat als het recht op eigenheid van individuen en groepen), levenskunst (opgevat als stijlvolle morele omgang met zichzelf en anderen), en duurzaamheid (opgevat als lange-termijn zorg voor de leefbaarheid van de planeet). Deze waarden houden verband met wat hierboven ‘humaniteit’ is genoemd, en die door de humanistiek wordt gearticuleerd in termen van zingeving en humanisering. Parallel aan deze humanistische grondbegrippen kan het levensbeschouwelijk humanisme worden beschouwd als zingevingskader – en trouwens ook als een humaniseringskader.

5. Zingeving en humanisering als kernbegrippen van de humanistiek

De onderwijs- en onderzoeksprogramma's van de UvH richten zich op de twee grondbegrippen die het objectdomein van de humanistiek aangeven: zingeving en humanisering. Beide begrippen worden afzonderlijk en in hun onderlinge samenhang onderzocht. Bij zingeving gaat het om de manier waarop mensen hun houding tegenover het leven en de samenleving bepalen. Bij humanisering richt de studie zich op het bevorderen van meer humane maatschappelijke verhoudingen en omstandigheden. Zingeving en humanisering staan zowel op conceptueel als op praktisch niveau in een noodzakelijke maar spanningsvolle verhouding tot elkaar. Eigen aan de humanistiek is dat de manieren waarop mensen zin geven aan hun leven kritisch bevraagd worden in het licht van een rechtvaardige en solidaire samenleving – in overeenstemming met bovengenoemde humanistische waarden. Omgekeerd wordt de inzet voor een humane samenleving kritisch onderzocht. Het individu moet in de beoogde samenleving een zinvol bestaan kunnen opbouwen, en het streven naar een meer humane samenleving tegen allerlei gevestigde belangen in, mag niet leiden tot oogkleppen en verworden tot fanatisme. Alleen in dat spanningsveld kunnen humanistische waarden geconcretiseerd worden. Deze waarden zijn kwetsbaar, omdat ze gemakkelijk verdrukt worden in naam van een absolute waarheid of in vergetelheid raken uit onverschilligheid. Bovendien kunnen iedere waarde en ieder ideaal, hoe hoogstaand en nobel

ook, vertekend en verloochend worden. Zaken kunnen als zinvol worden voorgesteld, terwijl ze inhumain zijn, en de zin van individuele levens kan geofferd worden in naam van een samenlevingsideaal.

a. *Zingeving*

Een zingevingkader is een oriëntatiegeheel waarbinnen mensen betekenis geven aan hun leven en hun leven als zinvol ervaren. Gewoonlijk gebeurt zingeving min of meer vanzelfsprekend, op ongerelecteerde wijze. Tot het expliciet stellen van zinvragen komt het doorgaans pas wanneer de zinbeleving stagneert, bijvoorbeeld wanneer het leven problematisch is en er verandering nodig is, of wanneer men een gevoel van leegte heeft doordat diepere behoeften onbevredigd blijven, of wanneer iemand getroffen wordt door een ernstige levenservaring. In dergelijke omstandigheden staat iemand voor een zingevingprobleem dat aanzet tot reflectie op identiteit, op persoonlijke doelen en op de existentiële zin van het eigen bestaan. In dit proces worden fundamentele bronnen van zin geactiveerd: levensbeschouwelijke, religieuze of filosofische kaders die iemand helpen om situaties en gebeurtenissen te begrijpen en verklaren, deze als waardevol en hanteerbaar te ervaren, en er een bevestiging voor haar gevoel van eigenwaarde in te (her)vinden. Het hierboven omschreven levensbeschouwelijk humanisme fungeert als een dergelijk zingevingkader.

Er zijn echter nog andere, ‘grotere’ omstandigheden waardoor zingeving niet vanzelfsprekend is. Grote cultureel-maatschappelijke ontwikkelingen (individualisering, secularisering) hebben tot gevolg gehad dat er in de hedendaagse West-Europese cultuur nauwelijks nog voorgegeven of voorgeschreven existentiële betekenissen zijn. Mensen moeten vandaag zelf een betekenisvolle invulling van hun leven zoeken. Dit vraagt een permanente heroriëntatie op wat het leven zinvol maakt.

In diverse humanistische literatuur over zingeving worden componenten genoemd die tezamen een zinvol leven vormen, en waarvoor een zingevingkader als het levensbeschouwelijk humanisme mogelijkheden biedt: doelgerichtheid (*purpose*), motivatie, morele rechtvaardiging (*moral worth*), eigenwaarde (*self-worth*), erkenning, competentie (*efficacy, control*), begrijpelijkheid (*comprehensibility, coherence*), verbondenheid en *excitement* (het tegengestelde van saaiheid, onverschilligheid en al te grote geborgenheid). Verbondenheid en *excitement* kunnen gezien worden als hoofdbestanddelen van wat men wel transcendentie noemt: het eigene en het vertrouwde overstijgen. Deze lijst is uiteraard niet uitputtend, en er zijn allerlei variaties mogelijk. De vraag naar de aard van deze zingevingcomponenten en in welke culturele en historische contexten zij kunnen optreden, is zelf een belangrijke onderzoeksvraag van de humanistiek. Het spreekt vanzelf dat deze componenten niet louter cognitief of mentaal zijn, maar ook affectief en normatief geladen. Zingeving omvat niet alleen inzicht, maar ook affectieve relaties met de sociale omgeving, en het zich inzetten voor iets waardevols. Zingeving is niet alleen uitkomst van intellectuele en praktische activiteit, maar ook van geraakt-kunnen-worden en (soms) verzoening met wat onvermijdelijk is.

b. *Humanisering*

Humanisering houdt het bevorderen van een humane omgang met medemensen in. Dit heeft niet alleen betrekking op *face-to-face* relaties maar ook op organisatorische en maatschappelijke structuren. Humanisering gaat in belangrijke mate over (sociale) rechtvaardigheid en de mogelijkheden om die te bevorderen door menselijk handelen in uiteenlopende sociaal-politieke en vaak institutionele contexten. Het kan daarbij bijvoorbeeld gaan om humanisering in de gezondheidszorg, onderwijs, het bedrijfsleven of detentie. Vooral in internationaal en intercultureel perspectief wordt duidelijk dat de concrete invulling van

rechtvaardigheidsperspectieven gebonden is aan specifieke historische omstandigheden. Dat wat als een goed leven wordt beschouwd, hangt immers nauw samen met steeds verschuivende maatschappelijke omstandigheden waarin mensen, als individu of in collectief verband, zin kunnen en willen geven aan hun leven.

Humanisering en zingeving hangen nauw met elkaar samen. Humanisering is het streven naar meer humane verhoudingen tussen mensen in allerlei leefsituaties. Een aspect van humanisering is het scheppen van voorwaarden voor het beleven van zinvolheid. Zingeving aan ons leven wordt meebepaald door de graad waarin ons leven humaan genoemd kan worden. Men kan zeggen dat humanisering en zingeving elkaar wederzijds veronderstellen. Hiermee is tevens een belangrijke sociale dimensie van zingeving aangegeven.

Zingeving en humanisering zijn hierboven in de paragraaf over humanisme (§ 4) uitwerkingen van de enigszins ongrijpbare waarde humaniteit genoemd. In de humanistische traditie heeft humaniteit onder meer de volgende betekenissen gekregen: geleerd of gevormd (verwijzend naar het Griekse 'paideia'), menslievend, menswaardig, welwillend en beschaafd in morele en politieke zin (verwijzend naar het Griekse 'philanthropia'), en verfijnd, elegant en beschaafd in esthetische zin (ook verwijzend naar het Griekse 'philanthropia' en naar Cicero's idee van voortreffelijkheid).

In onze tijd vormt humaniteit de morele basis van de mensenrechten, zoals verwoord in de preambule van de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens van de Verenigde Naties uit 1948: "Overwegende dat erkenning van de inherente waardigheid en de gelijke en onvervreembare rechten van alle leden van de mensengemeenschap grondslag is voor de vrijheid, gerechtigheid en vrede in de wereld (...)". Volgens de preambule moeten opvoeding en onderwijs de eerbied voor de mensenrechten bevorderen. De Verklaring verwoordt een mondiale aanspraak op humaniteit, die tot uitdrukking komt in de notie wereldburgerschap. Dat laat onverlet dat aan humaniteit telkens vorm wordt gegeven in een specifieke context, die mede wordt bepaald door maatschappelijke machtsconstellaties. Wanneer macht ongelijk verdeeld is, zullen de mogelijkheden voor humanisering dat ook zijn.

Hieruit kan worden opgemaakt dat humaniteit op meerdere niveaus speelt: op het niveau van intermenselijke verhoudingen (microniveau), van organisaties (mesoniveau), van instituties in een samenleving (macroniveau) of op wereldschaal (mondiaal niveau). Op microniveau gaat het onder andere om het zich eigen maken van humane omgangsvormen door middel van opvoeding en onderwijs, op mesoniveau bijvoorbeeld om de inrichting van humane organisaties en op macro- en mondiaal niveau om humane instituties en (wereld)burgerschap. Op elk van die niveaus is humaniteit in normatieve zin niet vanzelfsprekend gegeven: er zijn bewustwording, onderwijs, vorming en vaak kritisch tegenspel voor nodig. De verschillende niveaus werken voortdurend op elkaar in. In deze dynamiek zal humanisering altijd een stapsgewijs en nooit voltooid proces zijn.

Bij humanisering vanuit een humanistische optiek wordt uitgegaan van autonomie in verbondenheid van mensen. Mensen zijn verantwoordelijk voor de vormgeving aan hun bestaan, en voor de consequenties daarvan voor anderen. Noch de eigen autonomie noch die van anderen is echter vanzelfsprekend gegeven, Zij moet veroverd worden op de 'heteronome' druk van bijvoorbeeld manipulatie door anderen (zoals via reclame, verkooptechnieken, sociale strategieën), groepsdruk, en de macht die uitgaat van de media en de markten. Humanisme houdt geen naïef-optimistisch mensbeeld in. Het streven naar menselijkheid betekent niet dat driftmatige en duistere kanten van de mens genegeerd worden. Maar menselijke driften kunnen ook positieve mogelijkheden in zich bergen.

Biologen en antropologen als Sarah Hrdy en Frans de Waal hebben duidelijk gemaakt dat overleven in de evolutie niet alleen draait om competitie en geweld, maar ook om empathie en samenwerking.

6. Het belang van humanistiek

Zingeving is een populair thema in onze samenleving. Tal van opleidingen en beroepsgroepen (therapeuten, coaches, loopbaanbegeleiders, organisatieadviseurs, kunstenaars) houden zich hiermee bezig. De UvH levert met haar oriëntatie op de relatie tussen zingeving en humanisering een unieke bijdrage. De manieren waarop mensen zin geven aan hun leven worden kritisch bevraagd in het licht van een rechtvaardige en solidaire samenleving, en de inzet voor een humane samenleving wordt kritisch onderzocht op de mogelijkheden voor het individu om daarin een zinvol bestaan op te bouwen. Binnen het terrein van zingeving en humanisering concentreert de UvH zich op eigen thema's met actuele relevantie, zoals humane zorg en detentie, zingeving in een pluriforme samenleving, goed ouder worden, morele educatie en geestelijke weerbaarheid. Met haar invalshoek geeft de UvH een eigen accent aan haar opleiding tot geestelijk verzorger en tot andere begeleidende of adviserende beroepen in educatieve instellingen, bedrijven, beleidsinstanties en andere organisaties. Daarbij speelt een belangrijke rol, dat in onze door organisaties bepaalde samenleving de aandacht voor de inrichting en invloed daarvan toeneemt. De universiteit beschikt over expertise met betrekking tot vragen rond integriteit, machtsmisbruik en ethiek binnen organisaties, maatschappelijk verantwoord ondernemen en zingeving in organisaties.

In recente literatuur over professies wordt veel belang gehecht aan de waardebetrokkenheid van *professionals* (cf. Van Houten, Kunneman). Aan de UvH wordt hierop gereflecteerd en wordt hieraan vormgegeven in termen van normatieve professionaliteit. Met deze notie wordt tot uitdrukking gebracht dat professioneel handelen in de hedendaagse context altijd normatieve, moreel en levensbeschouwelijk geladen keuzes impliceert. Van de *professional* wordt daarom niet alleen vakdeskundigheid verwacht, maar ook reflectie op de waarden en overtuigingen zoals die aan het eigen professionele handelen ten grondslag liggen en zoals die mede vorm geven aan de context waarin dat handelen gestalte krijgt. *Professionals* in mensgerichte beroepen – of het nu om de zorgsector, het onderwijs of bijvoorbeeld organisatieadvieswerk gaat – krijgen daarbij steeds te maken met de hiervoor besproken vragen omtrent zingeving en humanisering. Het vermogen te reflecteren op eigen mens- en wereldbeeld is van belang om op professionele wijze met deze thema's te kunnen omgaan. Om die reden kent de UvH een belangrijke plaats toe aan sociaal- en geesteswetenschappelijke perspectieven waarin de narratieve constructie en vorming van de eigen identiteit en het reflexief gestalte geven aan het eigen levensverhaal centraal staan – omdat dit een belangrijke wijze is van wat hierboven is genoemd: het veroveren van autonomie.

De vragen op het gebied van zingeving en humanisering die in de humanistiek aan de orde zijn, spelen tegen de achtergrond van een maatschappelijke dynamiek op het gebied van religie en levensbeschouwing. Onze samenleving is hierin volop en verre van voorspelbaar in beweging. Pluralisme en globalisering brengen nieuwe vragen en uitdagingen met zich mee, onder andere op het gebied van samenwerking en conflicthantering, identiteit en wereldburgerschap, leiderschap en democratie, duurzame ontwikkeling, mensenrechten en een rechtvaardige wereldorde. De humanistiek heeft hierin een eigen geluid, vanuit haar opvatting dat humanisme niet alleen een eigen levensbeschouwelijke inkadering kent, maar ook als kritisch geluid in andere tradities te vinden is. Zij reflecteert van daaruit kritisch op de rol van religie en levensbeschouwing in onze samenleving, en onderzoekt mogelijkheden om polarisatie te doorbreken en inter-levensbeschouwelijke dialoog te bevorderen. Zij probeert

langs de weg van wetenschappelijk onderzoek en onderwijs onder andere bij te dragen aan een open samenleving. Volgens één van haar inspiratiebronnen op dit gebied, de filosoof en humanist Karl Popper, kan een open samenleving alleen gedijen bij een krachtig geloof in humane waarden. Aan die waarden kan slechts in een voortgaande dialoog en in democratische sociale processen recht worden gedaan.

Met haar inzet voor een open samenleving, positioneert de humanistiek zich als normatieve wetenschap. De verbinding van rationele kennisverwerving en morele waarden is niet vanzelfsprekend. De UvH is zich bewust van de wetenschapsfilosofische vragen die deze verbinding met zich meebrengt, en voert daar een levendig debat over. Onmiskenbaar heeft rationele kennisverwerving een belangrijke bijdrage geleverd aan processen van zingeving en humanisering. In het licht van de problemen waar onze samenleving voor staat – die mede het gevolg zijn van wetenschappelijke en technologische vooruitgang – biedt rationele kennisverwerving alleen echter een onvoldoende basis voor het bevorderen van zinvol leven in een humane samenleving. De UvH onderzoekt daarom hoe rationele kennisverwerving gepaard kan gaan met de ontwikkeling van morele vermogens van mensen en de narratieve, esthetische en levensbeschouwelijke hulpbronnen van waaruit deze worden gevoed.

Aan de levensbeschouwelijke grondslag van de universiteit wordt vormgegeven door geesteswetenschappelijk, historisch en sociaalwetenschappelijk onderzoek naar humanistische tradities en waarden en door dit onderzoek te verbinden met levenswetenschappelijke inzichten (zie de eerdere verwijzingen naar het werk van Hrdy en De Waal). Ook is de universiteit actief betrokken bij ontwikkelingen binnen de humanistische beweging. Zij werkt in dat verband intensief samen met andere humanistische organisaties binnen de Humanistische Alliantie en is actief lid van de International Humanist and Ethical Union (IHEU). Zij profileert zich met onderwijs en onderzoek dat inspeelt op praktijkvelden waarin het humanisme vorm krijgt en op vraagstukken met relevantie voor het hedendaagse humanisme. Daarnaast stemt zij zich af op de academische context waarin zij staat. Er is toenemende aandacht voor de maatschappelijke betekenis van onderzoek in het Nederlandse wetenschapsbeleid (valorisatie). De overheid verwacht dat onderzoeksagenda's van universiteiten worden afgestemd op maatschappelijke behoeften in het algemeen en de innovatieagenda van de overheid in het bijzonder. De UvH ziet hiertoe goede mogelijkheden, en werkt op dit moment aan een nieuw onderzoeksprogramma, in nauwe samenhang met het onderwijs in de humanistiek.

7. Humanistiek onderwijs

Net als alle andere geaccrediteerde wetenschappelijke opleidingen in Nederland, dient ook de Universiteit voor Humanistiek te voldoen aan algemene niveau-eisen op het gebied van academische vorming, zoals omschreven in de zogeheten Dublin-descriptoren. Daarover zijn afspraken gemaakt in Europees verband. Academische vorming in brede zin bereidt studenten voor op zelfstandige wetenschapsbeoefening en beroepsmatige toepassingen van wetenschappelijke kennis. Ze richt zich op het ontwikkelen van een academisch denk- en werkniveau, dat zich onder andere kenmerkt door het vermogen analytisch te denken, het verkrijgen van inzicht in de samenhang van de wetenschappen en het verwerven van goede argumentatie- en uitdrukkingvaardigheden. De interpretatie en uitwerking van deze generieke descriptoren zijn geïntegreerd in het onderwijsbeleid van de Universiteit voor Humanistiek en feitelijk te herkennen in de eindtermen van de opleidingen die zij aanbiedt.

De opleidingen Humanistiek zijn levensbeschouwelijk geïnspireerde academische opleidingen. Voor de brede multidisciplinaire bachelor geldt dat zij bovendien arbeidsmarktgericht is. De master combineert drie vormingen: academische vorming, levensbeschouwelijke vorming en

beroepsvorming. In de master wordt gestreefd naar interdisciplinariteit (zie §8). De meerwaarde van de Humanistiek als academische beroepsopleiding bestaat in deze combinatie van drie vormen.

Het eigen humanistisch geïnspireerde karakter van de humanistiek als multi- en interdisciplinaire menswetenschap komt tot uitdrukking in specifieke aanvullingen op de algemene doelstellingen van academische vorming en/of beroepsvorming zoals we die in andere universitaire opleidingen aantreffen, namelijk in de levensbeschouwelijke vorming. Zo speelt persoonlijke zingeving een belangrijke rol en het eigen kritisch reflexief vermogen van studenten wordt gekoppeld aan handelingsperspectieven in concrete praktijken. Studenten leren betekenis geven aan hun eigen denken en handelen en dat van anderen in uiteenlopende en complexe institutionele en maatschappelijke omgevingen. De student zelf is daarmee een belangrijke actor in het onderwijsleerproces. De multi- en interdisciplinaire benadering van de humanistiek vraagt van hen het vermogen om van perspectief te leren wisselen, open te staan voor nieuwe inzichten en de moed en creativiteit te ontwikkelen om tot eigen inzichten, standpunten en oplossingen te komen. Het leert hun bovendien verschillende wetenschapstheoretische paradigma's, hermeneutisch-filosofische, kwalitatieve en 'mixed method' onderzoeksmethoden, en psychologische perspectieven waarin narratieve constructies en het reflectief gestalte geven aan het eigen levensverhaal centraal staan te hanteren.

Levensbeschouwelijke vorming betekent dat naast de algemeen gangbare academische vorming, ook actief en expliciet gewerkt wordt aan dialogische vorming, zelfreflectieve vorming en kosmopolitische vorming van studenten. Dialogische vorming richt zich op het inleven in de belevingswereld van anderen, het kunnen positioneren van de eigen standpunten en het bevorderen van het gesprek hierover. Zelfreflectieve vorming vertrekt vanuit het idee dat kennis en inzicht niet als gegevens los van de persoon worden beschouwd, maar vormende inhouden zijn, die door studenten op eigen wijze worden verwerkt en gehanteerd. Het gaat om reflectie gericht op bewustwording van de eigen positie en visies, maar ook op het handelend vermogen en het ontwikkelen van inzicht in ethische vraagstukken en de persoonlijke, institutionele en bredere maatschappelijke contexten waarin zij zich voordoen. Kosmopolitische vorming richt zich op kennis en inzicht in de pluriforme complexiteit van de lokale en mondiale samenleving waarin zowel verschillen tussen culturen als ook hun onderlinge verwantschap betekenis krijgen. Al deze vormingsgebieden kennen inhoudelijke dimensies, maar behelzen ook vaardigheden en attitudecomponenten.

Eén van de inspiratiebronnen in dit op verschillende soorten vorming gerichte onderwijs vinden we in het werk van de filosofe Martha Nussbaum. Zij bouwt in haar werk *Cultivating Humanity* (1997) en in het meer recente boek *Not for Profit – Why Democracy needs the Humanities* (2010) verder op klassiek Stoïcijnse kosmopolitische idealen in het onderwijs. Volgens deze idealen is het belangrijk dat studenten invulling leren geven aan het idee van wereldburgerschap waarin zij waarden van kritische autonomie en solidariteit in onderlinge samenhang ontwikkelen. Vanuit deze visie hechten wij groot belang aan het verwerven van inzicht in mondiale verbanden en aan internationalisering van de humanistiek.

8. Wetenschappelijke positionering van de humanistiek in de domeinen geesteswetenschappen en sociale wetenschappen

De humanistiek put zowel qua inhoud als qua methode uit theorievorming en kennisbestanden van verschillende disciplines, die waar dat geëigend is op elkaar betrokken worden. Het gaat hierbij met name om filosofie, ethiek, psychologie, pedagogiek, sociologie, geschiedenis, wetenschappen van religie en levensbeschouwing, en wetenschapstheorie en

methodologie. De verhoudingen van deze disciplines tot de humanistiek zijn als volgt samen te vatten:

- **Filosofie**
De humanistiek wordt gevoed vanuit verschillende subdisciplines van de filosofie: wijsgerige antropologie, ethiek, ontologie, wetenschapsfilosofie, esthetica, en sociale filosofie. Als wijsgerige invalshoeken of ‘methoden’ zijn vooral hermeneutiek, fenomenologie, dialogische filosofie en kritische theorie (niet alleen de Duitse maar ook de Franse) van belang.
- **Ethiek**
Humanistische ethiek, als constitutief voor de humanistiek, kan worden beschouwd als een integratie van wilsautonomie-ethiek, deugdethiek, zorgethiek, bestaansethiek (levenskunst), politieke capabilities-ethiek (Nussbaum) en een procedurele ethiek van de mensenrechten. Belangrijke toepassingen zijn de ethiek van het ouder worden en normatieve professionalisering.
- **Psychologie**
Wat betreft de psychologie zijn voor de humanistiek de volgende theoretische stromingen van belang: psychoanalyse, humanistische (in het bijzonder existentiële) psychologie, narratieve psychologie als onderdeel van persoonlijkheidspsychologie, sociale- en cultuurpsychologie, en neuropsychologie. Daarbij is voor het werkveld geestelijke begeleiding kennis van klinische psychologie van belang, alsook psychopathologie en psychodiagnostiek in verband met verschillen tussen psychotherapie en geestelijke begeleiding en in verband met de psychosociale achtergronden van sommige cliënten. Voor het werkveld educatie is dit uiteraard de ontwikkelingspsychologie en voor het werkveld organisaties is dat de arbeids- en organisatiepsychologie.
- **Pedagogiek**
Vanuit de pedagogiek is de centrale vraag voor de humanistiek: hoe kunnen humanistiek-educatieve *professionals* een bijdrage leveren aan de identiteitsontwikkeling van jongeren en jongvolwassenen, en welke opvoedingsdoelen/-idealen zijn daarbij van belang? Pedagogische bronnen van de humanistiek zijn *critical pedagogy, moral education, citizenship education*.
- **Sociologie**
Cultuursociologie (Giddens, Beck, Baumann, Boutellier) en kritische theorie sociologen zoals Sennet en Kunneman, die teruggaan op Marx, Weber, Durkheim en Foucault, zijn constitutief voor de humanistiek.
- **Geschiedenis**
Cultuurgeschiedenis, sociale geschiedenis en ideeëngeschiedenis zijn de hoofddomeinen van de geschiedwetenschap waaruit de humanistiek put. Het belang van deze disciplinaire voeding voor de humanistiek is gelegen in het historisch contextualiseren van de vragen waarvoor de humanistiek staat, en de historisch-methodische analyse en interpretatie van haar bronnen.
- **Religiewetenschappen**
Kritisch en vergelijkend onderzoek naar humanisme, levensbeschouwing en religie wordt gevoed vanuit religiewetenschap, *world view studies* en globaliseringstudies. Humanisme wordt voortdurend herijkt, enerzijds in relatie tot andere levensbeschouwingen en religies, anderzijds in relatie tot cultuur-historische en politiek-economische contexten waarin en in relatie waartoe het humanisme optreedt.
- **Methodologie**
De kern van het methodologisch programma van de humanistiek bestaat uit het ontwikkelen en optimaliseren van methoden van dataverzameling en daarmee nauw

samenhangende aspecten van data-analyse. De focus op dataverzameling sluit aan bij de multidisciplinaire aard van humanistiek onderzoek, met interdisciplinaire ambities, waarin het samenbrengen van diverse benaderingen speciale eisen stelt aan de te verzamelen gegevens – en aan de reflectie daarop. Het op een adequate manier verzamelen van gegevens, mogelijk met op maat gemaakte methoden, is van cruciaal belang voor de kwaliteit van de uitkomsten. In de sociale wetenschappen bestaat er een sterke methodologische traditie waarbij de humanistiek aansluit. Het programma omvat ook onderzoek naar methoden van filosofisch en historisch onderzoek, met name waar het gaat om kritische analyse en interpretatie. Met het oog op de combinatie van meerdere disciplines is er speciale aandacht is er voor *mixed methods* onderzoek en het combineren van dataverzamelmethode. Vanuit sociaalwetenschappelijke hoek zijn de methodische tradities van survey methodologie en etnografisch onderzoek het meest relevant. In deze twee velden zijn in feite alle basismethoden van dataverzameling te vinden: het gebruik van vragenlijsten, gestructureerde interviews, diepte-interviews, groepsinterviews, participerende observaties, analyse van documenten en vele varianten hierop. Doel van het methodologisch onderzoek is om inzicht te krijgen in de kwaliteit van de verzamelde gegevens en de daarop gebaseerde gevolgtrekkingen en met deze kennis optimale methoden te ontwikkelen. Vanuit geesteswetenschappelijke hoek (filosofie, geschiedenis) voegen zich daarbij zowel de kritische analyse en interpretatie van onderliggende aannames en (impliciete) benaderingswijzen van sociaalwetenschappelijke benaderingen, alsook de zelfstandige kritische analyse en interpretatie van teksten en andere betekenispotentiële bronnen zoals gebruikelijk in filosofie en geschiedwetenschap. De aandacht voor *mixed methods* betreft meer dan het ‘mischen’ van diverse methoden en bijbehorende uitkomsten. Het betreft ook de vraag in hoeverre verschillende paradigma's dan wel wetenschapstheoretische benaderingen gecombineerd kunnen worden, en wat de gevolgen van deze (on)verenigbaarheid zijn voor methodische keuzen in interdisciplinair humanistiek onderzoek. De verbanden tussen sociaalwetenschappelijke en geesteswetenschappelijke onderzoeksmethoden zijn erop gericht om tot een interdiscipline humanistiek te komen.

Vanuit en ten opzichte van deze disciplines heeft de humanistiek zich aanvankelijk gedefinieerd als multidisciplinair, maar met de ambitie zich te ontwikkelen tot interdiscipline. Thans wordt de humanistiek in de bacheloropleiding multidisciplinair gedoceerd, terwijl het onderwijs in de master ernaar streeft interdisciplinair te zijn.

9. Wetenschappelijke samenwerking, nationaal en internationaal

Omdat wetenschappelijke vooruitgang staat of valt met kritisch debat en kennisname van elkaars onderzoeksresultaten, is samenwerking in de wetenschap van levensbelang. Dit geldt des te meer voor een unieke universiteit als de UvH, die haar academische gerichtheid waarborgt door kritische voeding en vergelijking (benchmark).

Het multi-/interdisciplinaire karakter van de humanistiek komt tot uitdrukking in de veelkleurigheid van haar samenwerkingsrelaties. Als levensbeschouwelijke universiteit heeft de UvH de meeste raakvlakken met theologische en religiewetenschappen. Op dat gebied werkt de UvH breed samen met andere opleidingen binnen het Disciplineoverleg Godgeleerdheid (DGO) van de VSNU. Voorts vormt de UvH samen met de Theologische Universiteit Apeldoorn (TUA), de Theologische Universiteit van de Gereformeerde kerken (TU Kampen) en de Protestantse Theologische Universiteit (PThU) het Netwerk van Levensbeschouwelijke universiteiten (NLU). Dit netwerk is opgericht ten behoeve van de communicatie van de

levensbeschouwelijke universiteiten met het ministerie van OCW en met de VSNU. Hierin wordt zoveel mogelijk samen geopereerd om de zichtbaarheid en slagkracht van deze kleine universiteiten te vergroten. Daarnaast vindt onderling overleg plaats over uiteenlopende kwesties die de identiteit en het beleid van de levensbeschouwelijke universiteiten betreffen.

De UvH stimuleert verder intensieve samenwerking op het terrein van onderwijs en onderzoek met andere universiteiten, als de Universiteit Utrecht (Faculteit Geesteswetenschappen: religiewetenschappen, filosofie, ethiek en mediawetenschappen), de Vrije Universiteit (voornamelijk met de Faculteit der Godgeleerdheid), de Rijksuniversiteit Groningen (Faculteit Godgeleerdheid en Godsdienstwetenschap), Tilburg University (Tias Nimbas), de Universiteit van Amsterdam (Faculteit der Maatschappij- en Gedragwetenschappen: Pedagogiek, Onderwijskunde en Lerarenopleiding), Nijenrode, en de Erasmusuniversiteit Rotterdam (Faculteit der Sociale Wetenschappen).

De UvH participeert verder in de Nederlandse Onderzoeksschool voor Theologie en Religiewetenschap (NOSTER), in de Landelijke Onderzoeksschool Ethiek (die thans opgaat in de Nederlandse Onderzoeksschool wijsbegeerte OZSW) en in het Huizinga Instituut (historische wetenschappen).

Internationaal onderhoudt de UvH banden met zusterfaculteiten in België: Vrije Universiteit Brussel (vakgroep Wijsbegeerte en Moraalwetenschappen, Faculteit Psychologie en Educatiewetenschappen), Universiteit Antwerpen (Centrum Pieter Gillis) en Universiteit Gent (vakgroep Wijsbegeerte en Moraalwetenschap); in Engeland: University of Leicester (Leicester School of Management) en Keele University (Faculty of Humanity and Social Sciences); en in de VS: Rice University Houston Texas en Pluralism Project of Harvard University.

Door de bachelor- en masteropleidingen te herzien in het kader van de Europese Bologna Verklaring en het ondertekenen van de Erasmus University Charter, heeft de UvH de structurele voorwaarden gecreëerd voor internationale studenten- en docentmobiliteit. Voorts coördineert de UvH het internationale samenwerkingsnetwerk *Education for Democratic Intercultural Citizenship*. In dit netwerk wordt samengewerkt met universiteiten van Barcelona, Brighton, Fribourg, Helsinki, Praag, Thessaloniki en Tel Aviv. Het netwerk heeft een Erasmus subsidie verworven voor een intensief programma van twee weken, eind mei 2013 op de UvH, waaraan 26 buitenlandse studenten en 8 buitenlandse docenten (onder wie Aloni, Goodson, Oser en Tirri) zullen deelnemen.

Een ander belangrijk internationaal initiatief is het meerjarig kennisprogramma betreffende pluralisme in India, Indonesië, Oeganda en Nederland. In dit project werken internationale academici en maatschappelijke organisaties (HIVOS) samen aan het genereren en delen van nieuwe kennis op het terrein van diversiteit en pluralisme. Jaarlijks organiseren en participeren medewerkers en studenten van de UvH in een internationale zomerschool die deel uitmaakt van dit programma. Er is intensieve wetenschappelijke samenwerking met Zuid-Afrika, met het Centre for Studies in Complexity van de Universiteit Stellenbosch op het terrein van complexiteit en met het Institute for Reconciliation and Social Justice van de University of the Free State op het terrein van pluralisme en menselijke waardigheid.

10. Samenwerking met maatschappelijke partners

Belangrijke maatschappelijke partners in verband met de levensbeschouwelijke kleur van de UvH zijn de humanistische organisaties zoals die verenigd zijn in de Humanistische Alliantie. De Humanistische Alliantie fungeert als netwerk dat de communicatie en interactie tussen de

lidorganisaties faciliteert. Daarbij gaat het onder andere om de vraag hoe een eigentijds humanisme vorm gegeven kan worden via de praktijken van de verschillende organisaties. De alliantie wordt gevormd door het Humanistisch Verbond (de ‘zendende instantie’ van door de UvH opgeleide humanistisch geestelijk verzorgers), HIVOS (ontwikkelingssamenwerking), Humanitas (zorgsector), Human (publieke omroep), HVO (opleidingscentrum leraren), de stichting Socrates en een aantal kleinere organisaties. De UvH speelt in dit netwerk de belangrijke rol van kenniscentrum.

Voorts is de UvH deel van de internationale humanistische beweging. Zij is lid van de International Humanist and Ethical Union (IHEU) en de European Humanist Federation (EHF), en heeft contacten met/bij de European Humanist Professionals (EHP). De UvH participeert via wetenschappelijke bijdragen in het Institute for Humanist Studies, een Amerikaanse humanistische denktank.

Voor de vormgeving van de ambtsopleiding zijn de Vereniging van Geestelijk Verzorgers in Zorginstellingen (VGVZ) en het Humanistisch Verbond belangrijke partners. Het door de VGVZ opgestelde beroepsprofiel voor de geestelijk verzorgende en de Beroepsstandaard humanistisch geestelijke begeleiding van het HV zijn leidend bij de vormgeving van het onderwijs tot humanistisch geestelijk verzorger in de masteropleiding. De opleiding tot humanistisch geestelijk verzorger is door de VGVZ geaccrediteerd.

Op het terrein van educatie en vorming wordt nauw samengewerkt met de stichting HVO, het centrum voor onderwijs en opvoeding in humanistisch perspectief. Geïntegreerd in de masteropleiding Humanistiek kunnen studenten die dat willen een traject volgen voor het verkrijgen van een eerstegraads lesbevoegdheid op het terrein van Humanistisch Vormingsonderwijs en Levensbeschouwing.

Omdat de universiteit in haar onderwijsprogramma opleidt voor een academisch levensbeschouwelijk beroep of ambt, zijn ook de werkvelden belangrijke maatschappelijke partners met betrekking tot het bewaken van het curriculum. De UvH leidt studenten op voor goede posities in publieke of private organisaties en voor de (zelfstandige) beroepsuitoefening als humanistisch geestelijk begeleider. Studenten moeten daartoe de juiste vaardigheden en competenties leren. Bij het ontwikkelen van het curriculum wordt daarom steeds de balans gezocht tussen enerzijds het aanleren van gedegen academische kennis van de humanistiek en alle daarvoor relevante perspectieven uit de toeleverende wetenschapsgebieden en disciplines, en anderzijds het aanleren van de beroepspecifieke kennis en vaardigheden, die scherp afgestemd moeten blijven op de veranderende eisen van de tijd. In dit proces van afwegen laat de UvH zich bijstaan door contacten in de werkvelden, in het bijzonder de daarvoor ingestelde werkveldoverleggen. De UvH kent drie van dergelijke overleggen, het overleg met geestelijk verzorgers, het overleg met *professionals* op het terrein van educatie en vorming en het overleg met *professionals* op het terrein van organisatieadvies, -interventies en coaching. Omdat de UvH bezig is de skills voor deze drie velden te integreren in een profiel van één allround humanisticus, zullen op termijn de drie werkveldoverleggen samengevoegd worden tot één overleg.

11. Maatschappelijke positionering van de humanistiek en het profiel van de humanisticus

De hedendaagse samenleving waarin de humanistiek zich positioneert, is zeer complex en dynamisch. In relatie hiermee is het beroepenveld waarop afgestudeerde humanistici zich begeven aan grote veranderingen onderhevig. Met name de ‘traditionele werkvelden’ van de geestelijke verzorging staan onder druk van een grillige arbeidsmarkt. Hoewel enerzijds de

vraag naar zowel in de breedte als in de diepte opgeleide academische *professionals* met oog voor zingevingvragen en morele en ethische kwesties groter wordt, staan anderzijds de werkvelden en de functies waar humanistici werken onder druk, met name van bezuinigingen als gevolg van de economische crisis. Veel voor humanistici relevante functies, zoals geestelijke verzorging, trainer/coach of docent, zijn dan ook parttime. Humanistici moeten mede als gevolg hiervan breed opgeleid zijn om meerdere banen te kunnen vervullen (cf. alumni-onderzoek 2011 en 2012), dan wel in een bepaalde baan een breed profiel met meerdere kwaliteiten te kunnen inzetten. Zo wordt in vacatures voor geestelijk verzorgers niet langer uitsluitend gevraagd naar vaardigheden in en ervaring met begeleiding van cliënten, maar worden ook deelname aan ethische commissies, verantwoordelijkheden ten aanzien van integriteitbeleid, scholing van personeel ten aanzien van zingeving en moreel beraad, deelname aan opvangteams en adviserende rollen in de organisatie steeds vaker als deelactiviteiten van de geestelijke verzorger gezien.

Deze maatschappelijke veranderingen vormen de vraagkant van het profiel van humanisticus, waar het onderwijs en onderzoek in de humanistiek de aanbodkant voeden. Het op elkaar afstemmen van deze vraag- en aanbodkant is het belangrijkste motief geweest van de herziening van de bachelor- en met name van de masteropleiding. Hiermee streeft de UvH ernaar allround humanistici af te leveren die met hun interdisciplinaire, levensbeschouwelijke achtergrond een meerwaarde hebben op de arbeidsmarkt en in diverse functies en/of beroepsrollen kunnen opereren.

Deze meerwaarde wordt mede gerealiseerd doordat de humanisticus wordt opgeleid in een driejarige bachelor- en een driejarige masteropleiding. De driejarige duur van de master hangt wettelijk samen met het gegeven dat de master Humanistiek – net als voorheen de doctoraalopleiding – een ambtsopleiding is, die gericht is op een levensbeschouwelijk ambt of beroep. De UvH leidt op tot het ambt van humanistisch geestelijk verzorger in de zojuist beschreven brede zin. Het is het Humanistisch Verbond dat als zendende instantie dit ambt verleent. Dit gebeurt op verzoek, en na een toelatingsprocedure. De ambtsopleiding kan ook worden gevolgd door studenten die niet voornemens zijn te kiezen voor het ambt van humanistisch geestelijk verzorger, maar die wel een levensbeschouwelijk beroep ambiëren. De allround humanisticus die in de driejarige master wordt opgeleid, is mede door de persoonlijke verdieping in de opleiding toegerust voor het levensbeschouwelijk beroep van humanisticus, inclusief het ambt. Het levensbeschouwelijk beroep is complex en zwaar, en vereist persoonlijke vorming en verdieping. Behalve door het ambtskarakter van de opleiding wordt de driejarige duur van de master ook gelegitimeerd vanuit de bovenbeschreven ontwikkelingen op de arbeidsmarkt voor humanistici en het daarop gebaseerde brede profiel.

De voorgeschiedenis van de humanisticus begint na de Tweede Wereldoorlog, als het beroep van humanistisch geestelijk verzorger (hgv-er) vanaf 1950 vorm krijgt door de inspanningen van het Humanistisch Verbond, met name Jaap van Praag. Sinds 1962 is de opleiding tot humanistisch geestelijk verzorger ondergebracht in het Humanistisch Opleidings Instituut (HOI), dat zich in stappen verder ontwikkelde en vanaf 1977 de status van vierjarige HBO opleiding heeft. Kern van de humanistisch geestelijke verzorging (HGV) is het bijstaan en begeleiden van cliënten bij levens- en zingevingvragen vanuit een humanistisch perspectief. Justitie, defensie en de zorg waren aanvankelijk de voornaamste werkvelden van de HGV, en zijn nog altijd belangrijke werkvelden.

Sinds de oprichting van de UvH in 1989 werd de opleiding voor HGV wetenschappelijk, en heeft zowel het werkerterrein als het profiel van de hgv-er zich verbreed – in samenhang met veranderingen in de samenleving – vanuit de gedachte dat de behoefte aan begeleiding bij

levens- en zingevingvragen niet beperkt is tot hen die door legerdienst, gevangenschap, ziekte of verpleegzorgafhankelijkheid in bijzondere omstandigheden verkeren (uit het 'normale' leven zijn), maar dat hieraan – zeker in de context van afnemende verzuiling – evenzeer behoefte is in tal van minder uitzonderlijke situaties, zoals overgangsmomenten in de persoonlijke levensloop, bij leerlingbegeleiding in het onderwijs, loopbaanbegeleiding in organisaties, en coaching van *professionals* bij ethische en existentiële vragen in uiteenlopende situaties. Deze verbreding van werkterrein en context maakte bovendien voor de humanisticus, naast expertise op het gebied van zingeving, ook expertise op het gebied van humanisering noodzakelijk. Terwijl de traditionele geestelijke verzorging op de plekken waar zij plaatsvindt vaak een vrijplaatsfunctie heeft, zijn andere vormen van begeleiding zoals coaching en advieswerk veel meer ingebed in en mede gericht op de context van organisatie en maatschappij. Dit vraagt van humanistici naast vakkennis en -kunde op het gebied van geestelijke begeleiding, ook kennis van organisaties en van de maatschappij op lokaal, nationaal en internationaal niveau.

Naast functies op het gebied van geestelijke verzorging, onderwijs en andere educatiepraktijken komen humanistici tegenwoordig terecht in functies op het terrein van onderzoek en organisaties, en in allerlei functies waarin het gegeven van de levensbeschouwelijke diversiteit en de interacties tussen verschillende religies en levensbeschouwingen een belangrijke rol speelt, onder andere in functies bij lokale en landelijke overheden. De toegevoegde waarde van humanistici in deze werkvelden en praktijken is gelegen in hun academisch wetenschappelijke benadering en hun perspectief van begeleiding, in het bijzonder begeleiding bij zingeving- en levensvragen. Het onderzoek van de UvH heeft deze verbreding van het beroep van humanistici ondersteund.

Deze verbreding van inhoud en gerichtheid van de opleiding kreeg, met name sinds de invoering van de bachelor-master structuur in 2003, vorm in de vier afstudeervarianten van de master: geestelijke verzorging/begeleiding, educatie, kritische organisatie en interventiestudies, en levensbeschouwing & onderzoekslereer. Met de invoering van de nieuwe master in 2012 worden de eerdere varianten thans geïntegreerd in het profiel van de allround humanisticus. Deze allround humanisticus kan zowel in de traditionele geestelijke verzorging werkzaam zijn als zijn of haar kwaliteiten inzetten in onderwijs en educatie, in organisaties, en in het wetenschappelijk onderzoek. Precies hierin bestaat de meerwaarde van de humanisticus ten opzichte van anders opgeleide *professionals* in coaching, advies, beleid, opleiding en scholing. Door de levensbeschouwelijke gerichtheid en de getrainde waardeoriëntatie kan de humanisticus als normatieve *professional* in diverse contexten begeleiden bij vragen, processen en praktijken van zingeving en humanisering, zowel op individueel als op institutioneel niveau. Inmiddels hebben humanistici een goede reputatie in deze professionele contexten. Officiële externe erkenning is er door de accreditatie van de masteropleiding door de VGVZ, de eerstegraads onderwijsbevoegdheid HVO, en de bevoegdheidsverklaring van ambtsdragers door het Humanistisch Verbond.

Profiel humanistische bachelor

De afgestudeerde bachelor humanistiek onderscheidt zich door een brede multidisciplinaire academische vorming en kennis op levensbeschouwelijk gebied, in het bijzonder humanistische tradities en hun cultureel-historische contexten – een en ander in combinatie met academische vaardigheden als gespreksvaardigheden, presenteren, groepsbegeleiding, en reflectievaardigheden. Mede vanwege deze combinatie onderscheidt de bachelor humanistiek zich van andere bachelors door een hoge mate van zelfkennis. De humanistische bachelor weet zich gesitueerd, waarde-betrokken, georiënteerd op zingeving en humanisering in interactie en dialoog met anderen, en kent daarbij zijn/haar grenzen. De bacheloropleiding is

zelf geen beroepsopleiding – dat is de master, en de bachelor levert daarvoor de basis – maar de afgestudeerde bachelor verlaat de opleiding wel met kennisbagage en vaardigheden die hem/haar geschikt maken voor functies op bachelorniveau als bijvoorbeeld junior beleidsmedewerker, trainee bij de overheid, onderwijsassistent of een baan bij de media.

Bijlage 3: Beoogde eindkwalificaties

Bacheloropleiding Humanistiek

Uit OER 2012-2013:

De bacheloropleiding Humanistiek is een driejarige wetenschappelijke opleiding in de multidisciplinaire humanistiek. De bacheloropleiding Humanistiek biedt een brede academische vorming en heeft als doel het verwerven van kennis, inzicht en vaardigheden op het multidisciplinaire terrein van de humanistiek, zodat studenten na voltooiing van de bacheloropleiding toegang hebben tot een masteropleiding en in staat zijn tot adequate beroepsuitoefening binnen hun vakgebied op bachelorniveau. De bacheloropleiding Humanistiek bereidt in het bijzonder voor op de masteropleiding Humanistiek.

De eindtermen van de opleiding zijn:

1. *Kennis en inzicht wat betreft humanistiek*
De bachelor beschikt over kennis van theorieën, methodologische inzichten en de wetenschapstheoretische context van de humanistiek, van haar verhouding tot samenstellende en verwante wetenschappelijke disciplines, en toont een houding van openheid voor de paradigmatische pluriformiteit van hedendaagse wetenschapsbeoefening;
2. *Toepassen van kennis over humanistiek*
De bachelor is in staat om processen van zingeving en humanisering creatief en systematisch te conceptualiseren, analyseren en presenteren, daarbij gebruikmakend van kennis en inzichten uit de multidisciplinaire kennisdomeinen van de humanistiek;
3. *Kennis en visie wat betreft levensbeschouwing*
De bachelor beschikt over kennis en inzicht in theorieën en praktijken van levensbeschouwing in het algemeen en humanistische tradities in het bijzonder, kan deze plaatsen in culturele en historische contexten, en is in staat een eigen visie op humanisme als levensbeschouwing te formuleren en deze op wetenschappelijk verantwoorde wijze te onderbouwen;
4. *Toepassen en oordeelsvorming wat betreft diversiteit en mondiaal perspectief*
De bachelor is in staat standpunten te formuleren en te onderbouwen ten aanzien van vraagstukken van diversiteit en hun maatschappelijke en historische gesitueerdheid, en ten aanzien van vraagstukken van zingeving en humanisering in de lokale en mondiale samenleving;
5. *Onderzoeksvaardigheden*
De bachelor kan onder begeleiding een wetenschappelijk verantwoord en voor de humanistiek relevant elementair onderzoek opzetten en uitvoeren en daarover communiceren in woord en geschrift;
6. *Literatuurvaardigheden*
De bachelor kan zelfstandig voor de humanistiek relevante (inter)nationale wetenschappelijke publicaties opsporen en interpreteren en beoordelen op hun kwaliteit;
7. *Projectvaardigheden en organisatievaardigheden*
De bachelor beschikt over vaardigheden om planmatig en in teamverband een project op te zetten in relatie met een opdrachtgever, kan schriftelijk verslag doen en een mondelinge presentatie geven over de resultaten en legt daarbij tevens een relatie met de ontwikkeling van een eigen normatieve professionele houding;

8. *Communicatievaardigheden*

De bachelor kan interactie- en communicatieprocessen tussen individuen, in groepen en in organisaties analyseren en beschikt over reflectieve en dialogische vaardigheden om zodanig te participeren dat deze processen kwalitatief verbeteren;

9. *Attitude*

De bachelor geeft blijk van ontwikkeling van een authentieke en open levensovertuiging en kan zich positioneren in het veld van levensbeschouwelijke tradities, daarbij tevens verwijzend naar persoonlijke inspiratiebronnen;

10. *Bagage voor vervolg*

De bachelor heeft leervaardigheden, zelfkennis en vormen van zelfzorg ontwikkeld, die het mogelijk maken om een vervolgstudie die een hoog niveau van autonomie veronderstelt aan te gaan en kan zijn of haar kwaliteiten en voorkeuren benoemen voor verder studie en toekomstige loopbaan of arbeidsmarkt.

Masteropleiding Humanistiek

Uit OER 2012-2013:

De masteropleiding Humanistiek is een driejarige wetenschappelijke beroepsopleiding in de multidisciplinaire humanistiek. De masteropleiding Humanistiek beoogt de studenten zodanige gevorderde kennis, inzicht, vaardigheden en vorming bij te brengen op het terrein van de multidisciplinaire humanistiek, dat de afgestudeerde in staat is tot zelfstandige beroepsuitoefening als humanisticus. Humanistici richten zich zowel op het professioneel begeleiden en stimuleren van individuen en organisaties bij vraagstukken van zingeving en humanisering als op het onderzoeken daarvan, op basis van een humanistische inspiratie en tegen de achtergrond van zelfstandig gearticuleerde en verwerkte humanistische tradities, sociaalwetenschappelijke kennis en filosofische perspectieven. De masteropleiding geldt in het bijzonder als vervolgstudie voor de bacheloropleiding Humanistiek.

De eindtermen van de opleiding zijn:

1. *Grondbegrippen van de humanistiek*

De afgestudeerde beschikt over gedegen kennis van en inzicht in de grondbegrippen van de humanistiek (zingeving en humanisering), van relevante perspectieven op deze grondbegrippen uit de toeleverende wetenschapsgebieden en disciplines en kan deze perspectieven op elkaar betrekken en is in staat om deze kennis te vertalen naar en toe te passen op actuele discussies en praktische vragen binnen de beroepenvelden van de humanistiek en op actuele politiek-maatschappelijke ontwikkelingen.

2. *Levensbeschouwing en ethiek*

De afgestudeerde heeft naast uitgebreide kennis van humanistische tradities en het humanisme als culturele en maatschappelijke beweging en praktijk, een brede kennis van levende godsdiensten (met speciale aandacht voor islam en christendom), van levensbeschouwelijke tradities, moderne zingevingssystemen en eigentijdse ethiek; is vertrouwd met historische en actuele discussies over plaats en betekenis van levensbeschouwing, religie en spiritualiteit in een moderne, seculiere samenleving; is in staat bij te dragen aan visieontwikkeling over de complexiteit en pluriformiteit van deze samenleving en over het proces van globalisering waarin ze is betrokken; heeft het vermogen de dialoog aan te gaan met diverse groeperingen over ethische en levensbeschouwelijke thema's en dilemma's en kan deze dialoog verbinden met en voeren vanuit humanisme en humanistiek.

3. *Normatieve professionalisering*
De afgestudeerde heeft gedegen kennis van de theorieën die een bijdrage leveren aan het denken over normatieve professionalisering, de historische en ethische achtergronden van het concept, de maatschappelijke actualiteit en belangrijke thema's, heeft tevens inzicht in de rol van (zelf)reflectie en de aard van morele leerprocessen en is in staat in concrete (humanistische en andere) beroepspraktijken normatief professionele vragen te herkennen en te hanteren, evenals de verschillende waarden en normen die daarbij in het geding zijn.
4. *Diversiteit, multiculturaliteit en mondialisering*
De afgestudeerde heeft kennis van actuele diversiteitvraagstukken en kan deze relateren aan processen van globalisering en kosmopolitische dimensies van humanisme, heeft zicht op wetenschappelijke theorieën en debatten rondom deze kwesties en hun maatschappelijke en historische gesitueerdheid en is in staat de kwesties in concrete praktijken te herkennen en daarin een houding te bepalen.
5. *Kennis en inzicht in de wetenschapsfilosofie en de methodologie*
De afgestudeerde heeft gedegen kennis van en inzicht in de methodologie en de doelstellingen, vooronderstellingen en waarden van wetenschappelijke kennisontwikkeling op het terrein van de humanistiek, kan relevante paradigma's, met name narratief-hermeneutische benaderingen, in verband brengen met humanistiek onderzoek en kritisch beoordelen, is in staat om kritisch te reflecteren op de mogelijkheden en beperkingen van humanistiek onderzoek in het algemeen alsmede op de vooronderstellingen van onderzoek die bij het (afstudeer)onderzoek gehanteerd worden en kan een verantwoording geven van de normatieve oriëntatie in het (afstudeer)onderzoek.
6. *Onderzoeksvaardigheden*
De afgestudeerde kan zelfstandig een wetenschappelijk verantwoord en voor de humanistiek relevant onderzoek van historisch, filosofisch of (kwalitatief) empirisch karakter opzetten en uitvoeren, kan de resultaten op een transparante, systematische en argumentatief overtuigende wijze weergeven en duidelijk en ondubbelzinnig overbrengen op een publiek van specialisten en niet-specialisten.
7. *Algemene academische vaardigheden en houding*
De afgestudeerde geeft blijk van een onafhankelijke, kritische houding ten opzichte van bestaande theorieën en kennis, kan een standpunt innemen ten aanzien van een wetenschappelijk betoog op het terrein van de humanistiek en weet dit kritisch op waarde te schatten, staat open voor nieuwe of ongebruikelijke benaderingen ten aanzien van bestaande vraagstukken en oplossingen, is in staat om te beoordelen welke conclusies al dan niet getrokken kunnen worden op grond van onvolledige of beperkte informatie, daarbij rekening houdend met sociaal maatschappelijke en ethische verantwoordelijkheden die zijn verbonden aan het toepassen van de eigen kennis en oordelen, houdt zelfstandig de ontwikkelingen op het terrein van de humanistiek bij en bezit de leervaardigheden die hem of haar in staat stellen een vervolgstudie aan te gaan met een grotendeels zelfgestuurd of autonoom karakter.
8. *Kernactiviteiten en vaardigheden op het gebied van de beroepsuitoefening*
De afgestudeerde is in staat tot het ondersteunen en stimuleren van individuen, groepen en/of organisaties bij de omgang met zingevings- en humaniseringsvragen en het initiëren van deze omgang, in het bijzonder in een van de verschillende humanistische beroepspraktijken/werkterreinen (en toegespitst in een of meer van de volgende beroepsrollen: begeleiden, adviseren, opvoeden/opleiden, onderzoeken), heeft zich de vaardigheden eigen gemaakt die vereist zijn bij deze beroepsactiviteiten, kan zowel zelfstandig als in teamverband werken, is in staat samen te werken met collega's van de eigen beroepssoort en met die van andere beroepsgroepen, kan daarin

een eigen positie bepalen en kan adequaat functioneren in een multiculturele werkomgeving.

9. *Kennis van het werkteerrein/de beroepspraktijk*

De afgestudeerde heeft gedegen kennis van en inzicht in de voor de beroepspraktijk van de humanisticus relevante werkinhoud en -processen, methodieken, centrale thema's en actuele discussies, organisatorische verhoudingen en institutionele verbanden, politiek-maatschappelijke en mondiale ontwikkelingen en achtergronden, heeft kennis van actuele sociaalwetenschappelijke, filosofische en ethische visies op deze aspecten van de beroepspraktijk.

10. *Vaardigheden ten aanzien van de context van de beroepsuitoefening*

De afgestudeerde kan een bijdrage leveren aan het verhelderen van vragen rond de identiteit en de cultuur van een instelling, kan een (educatieve) presentatie geven, kan functioneren op verschillende niveaus binnen een organisatie, kan effectief beleid ontwikkelen binnen organisaties en de (lokale) overheid en kan multi- en of interdisciplinaire vraagstukken oplossen in de beroepspraktijk.

11. *Vaardigheden en attitude als normatief professional*

De afgestudeerde voldoet aan het profiel van een normatieve *professional*: heeft een open levensovertuiging en een doorleefd normatief kader ontwikkeld met de bijbehorende (zelf)onderzoekende houding, aandacht voor zelfzorg, dialogische vaardigheden en respect voor andersdenkenden, is in staat de eigen inspiratie en visie op het werk te ver(ant)woorden, heeft zicht op de eigen persoonlijke mogelijkheden en beperkingen binnen het professionele werkteerrein, kan feedback geven en ontvangen, kan een bijdrage leveren aan de verdere ontwikkeling en positionering van het werk via ethische reflectie met collega's en cliënten, theoretische doordenking en het verrichten van praktijkgericht onderzoek; dit alles vanuit een betrokkenheid op humane waarden, in het bijzonder de betrokkenheid op het overbruggen van tegenstellingen, het aangaan van dialoog en het bestrijden van mensenwaardige situaties, verhoudingen en structuren.

Bijlage 4: Overzicht van het programma

Bacheloropleiding Humanistiek

Schematisch programmaoverzicht bacheloropleiding Humanistiek vanaf studiejaar 2012-2013			
Periode	Studieonderdeel	Studieonderdeel	Studieonderdeel
Jaar 1			
I	Z1-A1: Inleiding theorie en geschiedenis van de levensbeschouwing	O1-A1: Inleiding in de wetenschap en kwalitatief sociaalwetenschappelijk onderzoek	
II	Z1-B1: Filosofie in humanistiek	O1-B1: Methoden van kwalitatief sociaalwetenschappelijk onderzoek (3,75 EC)	A1-A1: Academische en arbeidsmarktgerichte vaardigheden 1
III	H1-A1: Levensloop in context	O1-C1: Inleiding in historisch onderzoek (3,75 EC)	
IV	H1-B1: In- en uitsluiting	O1-D1: Leeronderzoek 1	
Jaar 2			
I	Z2-A1: Psychologie	A2-A1: Academische en arbeidsmarktgerichte vaardigheden 2	Vrije ruimte/minor-ruimte
II	Z2-B1: Ethiek		
III	H2-A1: Politiek, economie en duurzaamheid	O2-A1: Filosofisch onderzoek en kwantitatief sociaalwetenschappelijk onderzoek	
IV	H2-B1: Verbeelding en professionaliteit	O2-B1: Leeronderzoek 2	
Jaar 3			
I	H3-A1: Humanisering in organisaties	A3-A1: Academische en arbeidsmarktgerichte vaardigheden3	
II	H3-B1: Veldverkenning: onderzoek en advies	Z3-A1: Geschiedenis van het humanisme	
III	O3-A1: Onderzoeksethiek en praktijkgericht onderzoek (5 EC) / O3-B1: Bachelorscriptie	Z3-B1: Humanistische praktijken interlevensbeschouwelijk bezien	
IV	O3-B1: Bachelorscriptie (10 EC)	Vrije ruimte/minorruimte	
Vrije ruimte/minorruimte (15 EC)			
In jaar 2 en 3 is in totaal 15 EC aan vrije ruimte geroosterd. Deze vrije ruimte kan besteed worden aan: <ul style="list-style-type: none"> - Studieonderdelen behorende tot het curriculum van een andere erkende Nederlandse of buitenlandse universiteit - één van de bijzondere UvH-modulen <i>Assisteren bij UvH-onderwijs</i> of <i>Activiteiten in de UvH-organisatie</i> 			
Verrijkingstraject (+ 15 EC)			
<ul style="list-style-type: none"> - onderdelen bij HVO gericht op vaardigheden als docent HVO - volledige externe minor/premaster (15 EC extra t.o.v. keuze) - studieonderdelen in het buitenland 			

Masteropleiding Humanistiek

Schematisch programmaoverzicht masteropleiding Humanistiek vanaf studiejaar 2012-2013		
Periode	Studieonderdeel	Studieonderdeel
Jaar 1		
I	Humanistische tradities 1	Begeleiding 1
II	Humanistische tradities 2	Onderzoek 1
III	Levensbeschouwing in Nederland	Educatie 1
IV	Organisatie 1	Begeleiding 2
Jaar 2		
I	Organisatie 2	Educatie 2
II	Stage (22,5 EC)	Beroepsvaardigheden 1 (keuze uit a tot en met c) a. Educatie b. Begeleiding c. Organisatie
III		Beroepsvaardigheden 2 (keuze uit a tot en met c) a. Educatie b. Begeleiding c. Organisatie
IV		Onderzoek 2
Jaar 3		
I	Onderzoek 3	Humanisticus in context
II	Keuze* (22,5 EC)	Afstudeeronderzoek (22,5 EC)
III		
IV		

* De keuzeruimte in het derde jaar kan besteed worden aan:

- nog niet gevolgde onderdelen Beroepsvaardigheden;
- uitbreiding van de stage met 7,5 EC;
- modules uit de master Zorgethiek en Beleid, de Graduate School, of het voorgaande masterprogramma Humanistiek (zo lang deze nog worden aangeboden);
- modules bij andere erkende Nederlandse of buitenlandse universiteiten;
- deelname aan de Summer School on Human Development and Human Rights van Kosmopolis of het Erasmus Programma Education for Democratic Intercultural Citizenship;
- één van de bijzondere UvH-modules Assisteren bij UvH-onderwijs of Activiteiten in de UvH-organisatie;
- Een tweede stage, om de eerstegraadsbevoegdheid HVO te halen; dit is alleen toegestaan als de eerste stage in jaar 2 geen educatiecomponent bevatte.

Bijlage 5: Kwantitatieve gegevens over de opleiding

Instroom-, doorstroom- en uitstroomgegevens²

Instroomgegevens

Bacheloropleiding Humanistiek

Vooropleidingsgegevens per volledig cohort bachelor

Volledig cohort		VWO		Propedeuse HBO		Colloquium doctum		Overig	
2003	48	32	67%	7	15%	7	15%	2	4%
2004	44	28	64%	11	25%	5	11%	0	0%
2005	52	33	63%	11	21%	5	10%	3	6%
2006	53	40	75%	5	9%	6	11%	2	4%
2007	51	36	71%	8	16%	6	12%	1	2%
2008	50	43	86%	5	10%	2	4%	0	0%
2009	63	40	63%	13	21%	6	10%	4	6%
2010	56	43	77%	8	14%	4	7%	1	2%
2011	76	58	76%	11	14%	5	7%	2	3%
2012	71	58	82%	8	11%	3	4%	2	3%

Masteropleiding Humanistiek

Vooropleiding Bachelor of Premaster Humanistiek per cohort master

Cohortgrootte	Vooropleiding Bachelor Humanistiek		Vooropleiding Premaster Humanistiek		
2005	24	6	25%	18	75%
2006	19	9	47%	10	53%
2007	32	12	38%	20	63%
2008	32	18	56%	14	44%
2009	51	30	59%	21	41%
2010	42	24	57%	18	43%
2011	51	34	67%	17	33%
2012	34	20	59%	14	41%

Doorstroomgegevens

Bacheloropleiding Humanistiek

Doorstroom bachelor naar master t.o.v. afgestudeerden per volledig en per KUO-cohort

Afgestudeerden volledig cohort		Doorstroom volledig cohort		Afgestudeerden KUO cohort		Doorstroom KUO cohort	
2003	25	13	52%	2003	13	8	62%
2004	26	20	77%	2004	16	12	75%
2005	32	29	91%	2005	20	19	95%
2006	34	22	65%	2006	23	15	65%
2007	32	24	75%	2007	20	14	70%
2008	34	24	71%	2008	22	15	68%
2009	11	7	64%	2009	4	3	75%

² De in deze bijlage opgenomen cijfers zijn berekend volgens de normen van de NVAO.

Uitstroomgegevens

Bacheloropleiding Humanistiek

Uitval bachelor per volledig cohort

Volledig cohort		Uitval na 1 jr.		Uitval na 2 jr.		Uitval na 3 jr.		Uitval na 4 jr.		Uitval na 5 jr.	
2003	48	14	29%	4	8%	4	8%	0	0%	1	2%
2004	44	11	25%	2	5%	4	9%	3	7%	0	0%
2005	52	9	17%	8	15%	7	13%	1	2%	1	2%
2006	53	13	25%	4	8%	2	4%	0	0%	1	2%
2007	51	11	22%	2	4%	5	10%	2	4%	1	2%
2008	50	12	24%	1	2%	1	2%	0	0%		
2009	63	27	43%	4	6%	1	2%				
2010	56	7	13%	3	5%						
2011	76	18	24%								

Uitval bachelor per KUO-cohort

KUO cohort		Uitval na 1 jr.		Uitval na 2 jr.		Uitval na 3 jr.		Uitval na 4 jr.		Uitval na 5 jr.	
2003	23	5	22%	2	9%	1	4%	0	0%	1	4%
2004	22	5	23%	0	0%	2	9%	1	5%	0	0%
2005	27	5	19%	2	7%	6	22%	0	0%	0	0%
2006	33	6	18%	2	6%	2	6%	0	0%	1	3%
2007	27	6	22%	2	7%	2	7%	1	4%	0	0%
2008	31	6	19%	1	3%	2	6%	0	0%		
2009	21	9	43%	2	10%	0	0%				
2010	34	6	18%	3	9%						
2011	42	9	21%								

Masteropleiding Humanistiek

Uitval master per cohort

Volledig cohort		Uitval na 1 jr.		Uitval na 2 jr.		Uitval na 3 jr.		Uitval na 4 jr. of meer	
2005	24	6	25%	0	0%	0	0%	2	8%
2006	19	3	16%	2	11%	0	0%	0	0%
2007	32	5	16%	2	6%	0	0%	2	6%
2008	32	2	6%	0	0%	0	0%	0	0%
2009	51	5	10%	5	10%	0	0%		
2010	42	4	10%	1	2%				
2011	51	6	12%						

Gerealiseerde docent-studentratio

Bacheloropleiding Humanistiek

	Zonder student-assistenten	Met student-assistenten
Ratio	54,7	36,5

Masteropleiding Humanistiek

Ratio	32,2
-------	------

Gemiddeld aantal contacturen per fase van de studie

Bacheloropleiding Humanistiek

Studiejaar	1	2	3
Contacturen	9,9	9,0	8,9

Masteropleiding Humanistiek

Studiejaar	1	2	3
Master tot 12/13; gegevens 11/1 2	6,5	4,2	4,2
Master vanaf 12/13	6,3	4,7	5,1

Bijlage 6: Bezoekprogramma

Programma visitatie Humanistiek 12 en 13 juni 2013

Woensdag 12 juni 2013

11.00 – 15.00	Interne vergadering van de visitatiecommissie
15.00 – 16.00	Gesprek met het management
	- Prof. dr. Gerty Lensvelt-Mulders Rector; hoogleraar Wetenschapstheorie, Methodologie en Onderzoeksleer.
	- Prof. dr. Joachim Duyndam Opleidingsdirecteur; Socrates hoogleraar Wijsbegeerte, in het bijzonder met betrekking tot humanisme, mensbeeld en geestelijke weerbaarheid; docent in de bachelor en master.
	- Dr. Tonja van den Ende Hoofd Afdeling Onderwijs, Onderzoek en Valorisatie; directeur van Zingeving & Professie, praktijkcentrum van de Universiteit voor Humanistiek.
	- Prof. dr. Hans Alma Hoogleraar Psychologie en Zingeving; voorzitter leerstoelgroep Culturele Dynamiek; themaleider globaliseringsstudies; rector UvH 2007-2012.
16.00 – 17.00	Gesprek met studenten
	- Iija Onderstal Student bachelor 1.
	- Lara van Osch Student bachelor 2; lid StudentenForum.
	- Babet te Winkel Student bachelor 3.
	- Charlotte Molenaar Student master 1 met achtergrond bachelor.
	- Sandra Schouwstra Student master 1 met achtergrond premaster.
	- Jasper Ligthart Student master, afstudeervariant Kritische Organisatie en Interventiestudies; voorzitter StudentenForum; lid Universiteitsraad.
	- Kim van Rijthoven Student master, afstudeervarianten Geestelijke Begeleiding en Educatie.
17.00 – 17.45	Gesprek met alumni
	- Suzanne van Duin Masteropleiding, afgestudeerd in 2010. Afstudeervariant: Kritische Organisatie en Interventiestudies. Huidige functie: Policy Maker Labour Market Communication bij het HR Center of Expertise van Akzo Nobel.
	- Lenore Hehenkamp Masteropleiding, afgestudeerd in 2012. Afstudeervarianten: Geestelijke Begeleiding en Educatie. Huidige functie: Humanistisch geestelijk verzorger bij defensie.
	- Flip Heus Masteropleiding, afgestudeerd in 2009. Afstudeervariant: Kritische Organisatie en Interventiestudies. Huidige functie: Consultant “Samen Slimmer Werken” bij Ordina, medeoprichter en organisatiecoach bij Stichting Springende Muis.
	- Esli Jongen

Masteropleiding, afgestudeerd in 2012. Afstudeervarianten Geestelijke Begeleiding en Educatie.
 Huidige functie: Geestelijk verzorger bij Hilverzorg (ouderenzorg), zingevingsconsulent bij Amerpoort (zorgorganisatie voor mensen met een verstandelijke beperking).

- **Lotte Krabbenborg**
 Doctoraalopleiding, afgestudeerd in 2007.
 Huidige functie: Onderzoeker van de Science and Society Group van de Rijksuniversiteit Groningen; werkt aan een promotieonderzoek over de rol van de publieke samenleving in het ontwikkelen en omgaan met nanotechnologie.
- **Reine Rek**
 Masteropleiding, afgestudeerd in 2010. Afstudeervarianten Kritische Organisatie en Interventiestudies, en Levensbeschouwing & Onderzoeksleer.
 Programmamedewerker Visie & Beleid bij het Humanistisch Verbond.

Donderdag 13 juni 2013

8.30 – 9.00	Rondleiding langs faciliteiten
9.00 – 10.00	Gesprek met docenten - Dr. Christa Anbeek Universitair hoofddocent existentiële en levensbeschouwelijke reflectievaardigheden; themaleider Humanistische Begeleidings- en Coachingstudies; was lid van de werkgroep herziening master. Docent in met name de master. - Prof. dr. Alexander Maas Bijzonder hoogleraar Humanisering van de zorg namens Humanitas. Docent Organisatie in de master. - Prof. dr. Peter Derkx Hoogleraar humanisme en levensbeschouwing; voorzitter leerstoelgroep Grondslagen en Methoden. Docent in de bachelor en master. - Drs. Ruud Meij Docent Organizational learning. Docent in bachelor en master. - Drs. Marco Otten Docent Educatie (master); themaleider Beroepsvaardigheden; coördinator en docent practica bachelor; stagecoördinator; coördinator BKO en SKO. - Dr. Wander van der Vaart Universitair docent onderzoeksmethodologie; themaleider Wetenschapstheorie, Methodologie en Onderzoeksleer. Docent in bachelor en master.
10.00 – 10.30	Gesprek met opleidingscommissie en verantwoordelijken kwaliteitszorg - Prof. dr. Carlo Leget Voorzitter opleidingscommissie; voorzitter leerstoelgroep Zorg en Welzijn, hoogleraar Zorgethiek en begeleidingswetenschappen, en bijzonder hoogleraar palliatieve zorg. - Peter van Duijvenvoorde Student-lid bachelor opleidingscommissie. - Tessa Strickwold Student-lid master opleidingscommissie, lid StudentenForum. - Prof. dr. Joachim Duyndam

- Opleidingsdirecteur; Socrates hoogleraar Wijsbegeerte, in het bijzonder met betrekking tot humanisme, mensbeeld en geestelijke weerbaarheid. Docent in de bachelor en master.
- **Drs. Sophie Wils**
Beleidsmedewerker onderwijsontwikkeling en kwaliteitszorg.
- 10.30 – 10.45 Pauze
- 10.45 – 11.30 Gesprek met examencommissie
- **Dr. Pien Bos**
Lid en voorzitter examencommissie sinds 1 december 2012; universitair docent Wetenschapstheorie, methoden en onderzoek. Docent in de bachelor en master.
  - **Dr. Yvonne Leeman**
Lid examencommissie sinds maart 2009; universitair hoofddocent Educatie, in het bijzonder de beroepsidentiteitsontwikkeling van leraren en andere educatieve professionals. Docent in de bachelor en master.
  - **Dr. Willeke Los**
Lid examencommissie sinds januari 2010, voorzitter examencommissie van januari 2010 tot 1 december 2012, secretaris examencommissie sinds 1 december 2012; universitair docent geschiedenis van het humanisme en historisch onderzoek. Docent in de bachelor en master.
  - **Drs. Gerard Linde**
Ambtelijk secretaris examencommissie sinds 1998; onderwijscoördinator.
- 11.30 – 12.15 Gesprek met vertegenwoordigers werkvelden
- **Ineke Bakker**
Lid algemeen bestuur Vereniging voor Geestelijk Verzorgers in Zorginstellingen (VGVZ), humanistisch geestelijk verzorger Erasmus MC.
  - **Annika Boeter**
Hoofd Organisatie & Ontwikkeling Blokker bv en Blokker Holding; voormalig senior consultant organisational effectiveness/Leadership development KPN; werkbegeleider bij stage.
  - **Edu Feltmann**
Oprichter en organisatiepsycholoog, trainer en denkadviser bij IGOP (Instituut voor groeps- en organisatiepsychologie); werkbegeleider bij stages.
  - **Bert Janssens**
Directeur HUMAN (humanistische omroep); betrokken bij stages, gesprekspartner voor samenwerking HUMAN en UvH.
  - **Patrick Vlug**
Humanistisch geestelijk verzorger bij Justitie; gastdocent bij onder andere Humanisering 1 (bachelor), werkbegeleider bij stages, werkt samen met UvH-afgestudeerden die vrijwilligerswerk doen bij Justitie.
  - **Wilma Reinders**
Programmaleider Humanistische Diensten bij het Humanistisch Verbond, participant werkveldoverleg Geestelijke Begeleiding, secretaris Benoemingscommissie Humanistisch Verbond.
  - **Nico Stuij**
Directeur HVO, humanistisch centrum voor onderwijs en opvoeding; samenwerkingspartner in kader van eerstegraads lesbevoegdheid HVO; heeft afgestudeerde humanistici in dienst (met name op gebied Educatie).
  - **Pieter Vijfhuizen**
Docent levensbeschouwing op Katholieke Scholengemeenschap De Breul in Zeist; werkbegeleider bij stages.
- 12.15 – 12.45 Open spreekuur (hiervan is geen gebruik gemaakt)
- 12.15 – 13.15 Lunchpauze visitatiecommissie
- 13.15 – 13.45 Voorbereiding tweede gesprek met management

13.45 – 14.45	Tweede gesprek management
	- Prof. dr. Gerty Lensvelt-Mulders Rector; hoogleraar Wetenschapstheorie, Methodologie en Onderzoeksleer.
	- Prof. dr. Joachim Duyndam Opleidingsdirecteur; Socrates hoogleraar Wijsbegeerte, in het bijzonder met betrekking tot humanisme, mensbeeld en geestelijke weerbaarheid. Docent in de bachelor en master.
	- Dr. Tonja van den Ende Hoofd Afdeling Onderwijs, Onderzoek en Valorisatie; directeur van Zingeving & Professie, praktijkcentrum van de Universiteit voor Humanistiek.
	- Prof. dr. Hans Alma Hoogleraar Psychologie en Zingeving; voorzitter leerstoelgroep Culturele Dynamiek; themaleider Globaliseringsstudies; rector UvH 2007-2012.
14.45 – 16.30	Commissie stelt oordelen vast en bereidt voorlopige mondelinge rapportage voor
16.30 – 17.00	Openbare mondelinge rapportage door visitatiecommissie en afsluiting

Bijlage 7: Bestudeerde afstudeerscripties en documenten

Voor het bezoek heeft de commissie de afstudeerwerken bestudeerd van de studenten met de volgende studentnummers:

Bachelor:

90002, 90046, 60074, 70072, 80056, 80091, 80062, 80016, 90069, 30042, 90010, 30040, 70005, 70086, 70085

Master:

40029, 50026, 60001, 60046, 20011, 60068, 60033, 40061, 40043, 20027, 30030, 30048, 20009, 70071, 50003

Tijdens het bezoek heeft de commissie onder meer de volgende documenten bestudeerd (deels als *hard copies* en deels via de elektronische leeromgeving):

- Overzicht van verplichte literatuur;
- Samenvatting en analyse van recente evaluatieresultaten en relevante managementinformatie;
- Scriptiereglementen en richtlijnen voor het maken van werkstukken;
- Studententevredenheidsmonitor(en), et cetera;
- Documentatie docenttevredenheid;
- Verslagen van vergaderingen van de opleidingscommissie;
- Verslagen van vergaderingen van de examencommissie;
- Toetsmateriaal van cursussen uit alle jaren van de bachelor- en de masteropleiding.

Bijlage 8: Onafhankelijkheidsverklaringen

ONAFHANKELIJKHEIDS- EN GEHEIMHOUDINGSVERKLARING INDIENEN VOORAFGAAND AAN DE OPLEIDINGSBEOORDELING

ONDERGETEKENDE

NAAM: PAUL SCHOTSSTANS
PRIVE ADRES: OUDE LEUVENSE BAAN 11
3160 BEKKEVOORT
België

IS ALS DESKUNDIGE / ~~SECRETARIS~~ GEVRAAGD VOOR HET BEOORDELEN VAN DE
OPLEIDING:

Universiteit Humanistiek

AANGEVRAAGD DOOR DE INSTELLING:

NVAO / QANU

VERKLAART HIERBIJ GEEN (FAMILIE)RELATIES OF BANDEN MET BOVENGENOEMDE INSTELLING TE ONDERHOUDEN, ALS PRIVEPERSOON, ONDERZOEKER / DOCENT, BEROEPSOEFENAAR OF ALS ADVISEUR, DIE EEN VOLSTREKT ONAFHANKELIJKE OORDEELSVORMING OVER DE KWALITEIT VAN DE OPLEIDING TEN POSITIEVE OF TEN NEGATIEVE ZOUDEN KUNNEN BEINVLOEDEN;

VERKLAART HIERBIJ ZODANIGE RELATIES OF BANDEN MET DE INSTELLING DE AFGELOPEN VIJF JAAR NIET GEHAD TE HEBBEN;

VERKLAART STRIKTE GEHEIMHOUDING TE BETRACHTEN VAN AL HETGEEN IN VERBAND MET DE BEOORDELING AAN HEV/HAAR BEKEND IS GEWORDEN EN WORDT, VOOR ZOVER DE OPLEIDING, DE INSTELLING OF DE NVAO HIER REDELIJKERWIJS AANSPRAAK OP KUNNEN MAKEN

VERKLAART HIERBIJ OP DE HOOGTE TE ZIJN VAN DE NVAO GEDRAGSCODE.

PLAATS:

Utrecht

DATUM:

12/6/2013

HANDTEKENING:

noord-nederlands
nvaovest-nederlandse
nvaovest-nederlandse
nvaovest-nederlandse

ONAFHANKELIJKHEIDS- EN GEHEIMHOUDINGSVERKLARING

INDIENEN VOORAFGAAND AAN DE OPLEIDINGSBEOORDELING

ONDERGETEKENE

NAAM: FRANS WIJSEN

PRIVÉ ADRES: BEUKENLAAN 10

6584 CR MOLENHOEK

IS ALS DESKUNDIGE / SECRETARIS GEVRAAGD VOOR HET BEOORDELEN VAN DE OPLEIDING:

BA + MA HUMANISTIEK

AANGEVRAAGD DOOR DE INSTELLING:

UvH

VERKLAART HIERBIJ GEEN (FAMILIE)RELATIES OF BANDEN MET BOVENGENOMDE INSTELLING TE ONDERHOUDEN, ALS PRIVÉPERSOON, ONDERZOEKER / DOCENT, BEROEPSBEOEFENAAR OF ALS ADVISEUR, DIE EEN VOLSTREKT ONAFHANKELIJKE OORDEELSVORMING OVER DE KWALITEIT VAN DE OPLEIDING TEN POSITIEVE OF TEN NEGATIEVE Zouden kunnen beïnvloeden.

noord-nederlands
nvaovest-nederlandse
nvaovest-nederlandse
nvaovest-nederlandse

VERKLAART HIERBIJ ZODANIGE RELATIES OF BANDEN MET DE INSTELLING DE AFGELOPEN VIJF JAAR NIET GEHAD TE HEBBEN;

VERKLAART STRIKTE GEHEIMHOUDING TE BETRACHTEN VAN AL HETGEEN IN VERBAND MET DE BEOORDELING AAN HEM/HAAR BEKEND IS GEWORDEN EN WORDT, VOOR ZOVER DE OPLEIDING, DE INSTELLING OF DE NVAO HIER REDELIJKERWIJS AANSPRAAK OP KUNNEN MAKEN.

VERKLAART HIERBIJ OP DE HOOGTE TE ZIJN VAN DE NVAO GEDRAGSCODE.

PLAATS: LITRECHT DATUM: 12-6-13

HANDTEKENING:

Frans Wijsen

ONAFHANKELIJKHEIDS- EN GEHEIMHOUDINGSVERKLARING

INDIENEN VOORAFGAAND AAN DE OPLEIDINGSBEOORDELING

ONDERGETEKENDE

NAAM: C. CARPETTI

PRIVÉ ADRES: ELEGASTGAARDE 25
7329 AH APELDOORN

IS ALS DESKUNDIGE / SECRETARIS GEVRAAGD VOOR HET BEOORDELEN VAN DE OPLEIDING:

BA & MA
HUMANISTIEK

AANGEVRAAGD DOOR DE INSTELLING:

UvH

VERKLAART HIERBIJ GEEN (FAMILIE)RELATIES OF BANDEN MET BOVENGENOEMDE INSTELLING TE ONDERHOUDEN, ALS PRIVÉPERSOON, ONDERZOEKER / DOCENT, BEROEPSBEOEFENAAR OF ALS ADVISEUR, DIE EEN VOLSTREKT ONAFHANKELIJKE OORDEELSVORMING OVER DE KWALITEIT VAN DE OPLEIDING TEN POSITIEVE OF TEN NEGATIEVE Zouden kunnen beïnvloeden;

VERKLAART HIERBIJ ZODANIGE RELATIES OF BANDEN MET DE INSTELLING DE AFGELOPEN VIJF JAAR NIET GEHAD TE HEBBEN;

VERKLAART STRIKTE GEHEIMHOUDING TE BETRACHTEN VAN AL HETGEEN IN VERBAND MET DE BEOORDELING AAN HEM/HAAR BEKEND IS GEWORDEN EN WORDT, VOOR ZOVER DE OPLEIDING, DE INSTELLING OF DE NVAO HIER REDELIJKERWIJS AANSPRAAK OP KUNNEN MAKEN.

VERKLAART HIERBIJ OP DE HOOGTE TE ZIJN VAN DE NVAO GEDRAGSCODE.

PLAATS: Utrecht   DATUM: 12-6-2013

HANDTEKENING:

Carpetti

ONAFHANKELIJKHEIDS- EN GEHEIMHOUDINGSVERKLARING

INDIENEN VOORAFGAAND AAN DE OPLEIDINGSBEOORDELING

ONDERGETEKENDE

NAAM: B.C. van der Sijde

PRIVÉ ADRES:

Boven Zevenwouden 19
3524 SK UTRECHT

IS ALS DESKUNDIGE /SECRETARIS GEVRAAGD VOOR HET BEOORDELEN VAN DE OPLEIDING:

Humanistiek
Universiteit voor Humanistiek

AANGEVRAAGD DOOR DE INSTELLING:

Universiteit voor Humanistiek

VERKLAART HIERBIJ GEEN (FAMILIE)RELATIES OF BANDEN MET BOVENGENOMDE INSTELLING TE ONDERHOUDEN, ALS PRIVÉPERSOON, ONDERZOEKER / DOCENT, BEROEPSBEEFENAAR OF ALS ADVISEUR, DIE EEN VOLSTREKT ONAFHANKELIJKE COÖRDELSVORMING OVER DE KWALITEIT VAN DE OPLEIDING TEN POSITIEVE OF TEN NEGATIEVE Zouden kunnen beïnvloeden.

VERKLAART HIERBIJ ZODANIGE RELATIES OF BANDEN MET DE INSTELLING DE AFGELOPEN VIJF JAAR NIET GEHAD TE HEBBEN;

VERKLAART STRIKTE GEHEIMHOUDING TE BETRACHTEN VAN AL HETGEEN IN VERBAND MET DE BEOORDELING AAN HEM/HAAR BEKEND IS GEWORDEN EN WORDT, VOOR ZOVER DE OPLEIDING, DE INSTELLING OF DE NVAO HIER REDELIJKERWIJS AANSPRAAK OP KUNNEN MAKEN.

VERKLAART HIERBIJ OP DE HOOGTE TE ZIJN VAN DE NVAO GEDRAGSCODE.

PLAATS:

utrecht

DATUM:

12/06-2013

HANDTEKENING:

ONAFHANKELIJKHEIDS- EN GEHEIMHOUDINGSVERKLARING

INDIENEN VOORAFGAAND AAN DE OPLEIDINGSBEOORDELING

ONDERGETEKENDE

NAAM:

ISIS Hammema

PRIVÉ ADRES:

Vleutenseweg 116
3532 HM Utrecht

IS ALS DESKUNDIGE / SECRETARIS GEVRAAGD VOOR HET BEOORDELEN VAN DE OPLEIDING:

BA & ma humanistiek

AANGEVRAAGD DOOR DE INSTELLING:

Universiteit van Humanistiek

VERKLAART HIERBIJ GEEN (FAMILIE)RELATIES OF BANDEN MET BOVENGENOEMDE INSTELLING TE ONDERHOUDEN, ALS PRIVÉPERSOON, ONDERZOEKER / DOCENT, BEROEPSBEOEFENAAR OF ALS ADVISEUR, DIE EEN VOLSTREKT ONAFHANKELIJKE OORDEELSVORMING OVER DE KWALITEIT VAN DE OPLEIDING TEN POSITIEVE OF TEN NEGATIEVE Zouden kunnen beïnvloeden;

VERKLAART HIERBIJ ZODANIGE RELATIES OF BANDEN MET DE INSTELLING DE AFGELOPEN VIJF JAAR NIET GEHAD TE HEBBEN;

VERKLAART STRIKTE GEHEIMHOUDING TE BETRACHTEN VAN AL HETGEEN IN VERBAND MET DE BEOORDELING AAN HEM/HAAR BEKEND IS GEWORDEN EN WORDT, VOOR ZOVER DE OPLEIDING, DE INSTELLING OF DE NVAO HIER REDELIJKERWIJS AANSPRAAK OP KUNNEN MAKEN.

VERKLAART HIERBIJ OP DE HOOGTE TE ZIJN VAN DE NVAO GEDRAGSCODE.

PLAATS:

Utrecht

DATUM:

12-06-2013

HANDTEKENING:

ONAFHANKELIJKHEIDS- EN GEHEIMHOUDINGSVERKLARING
INDIENEN VOORAFGAAND AAN DE OPLEIDINGSBEOORDELING

ONDERGETEKENDE

NAAM: Baarsma van Bala

PRIVÉ ADRES:
Kleine Houtweg 8 Haarlem

IS ALS BESKUNDIGDE / SECRETARIS GEVRAAGD VOOR HET BEOORDELEN VAN DE OPLEIDINGEN:

Humanistiek van de
Universiteit voor Humaniteit

AANGEVRAAGD DOOR DE INSTELLING:

Universiteit voor Humaniteit

VERKLAART HIERBIJ GEEN (FAMILIE)RELATIES OF BANDEN MET BOVENGENOEMDE INSTELLING TE ONDERHOUDEN, ALS PRIVÉPERSOON, ONDERZOEKER / DOCENT, BEROEPSBEOEFENAAR OF ALS ADVISEUR, DIE EEN VOLSTREKT ONAFHANKELIJKE OORDEELSVORMING OVER DE KWALITEIT VAN DE OPLEIDING TEN POSITIEVE OF TEN NEGATIEVE Zouden KUNNEN BEINVLOEDEN;

1

VERKLAART HIERBIJ ZODANIGE RELATIES OF BANDEN MET DE INSTELLING DE AFGELOPEN VIJF JAAR NIET GEHAD TE HEBBEN;

VERKLAART STRIKTE ONAFHANKELIJKHEID TE BETRACHTEN VAN AL HETGEEN IN VERBAND MET DE BEOORDELING AAN HEM/HAAR BEKEND IS GEWORDEN EN WORDT, VOOR ZOVER DE OPLEIDING, DE INSTELLING OF DE NVAO HIER REDELIJKERWIJS AANSPRAAK OP KUNNEN MAKEN.

VERKLAART HIERBIJ OP DE HOOGTE TE ZIJN VAN DE NVAO GEDRAGSCODE.

PLAATS: Utrecht DATUM: 12-6-2013

HANDTEKENING:

2